

PODSTAWA PROGRAMOWA KSZTAŁCENIA OGÓLNEGO
DLA LICEÓW OGÓLNOKSZTAŁCĄCYCH,
LICEÓW PROFILOWANYCH, TECHNIKÓW,
UZUPEŁNIAJĄCYCH LICEÓW OGÓLNOKSZTAŁCĄCYCH I TECHNIKÓW
UZUPEŁNIAJĄCYCH

Ze względu na konieczność zachowania ciągłości i spójności między poszczególnymi etapami kształcenia należy stosować odpowiednio zasady ogólne kształcenia i wychowania przyjęte dla szkoły podstawowej i gimnazjum, a w przypadku uzupełniającego liceum ogólnokształcącego i technikum uzupełniającego - dla zasadniczej szkoły zawodowej. Nauczanie i wychowanie na kolejnym etapie kształcenia stanowią naturalną konsekwencję nauczania i wychowania na poprzednim etapie kształcenia.

Nadrzędnym celem pracy edukacyjnej każdego nauczyciela jest dążenie do wszechstronnego rozwoju ucznia. Konieczna jest harmonijna realizacja zadań w zakresie nauczania, kształcenia umiejętności i wychowania. Zadania te tworzą wzajemnie uzupełniające się i równoważne wymiary pracy każdego nauczyciela.

Szkoła w zakresie nauczania, co stanowi jej zadanie specyficzne, zapewnia uczniom w szczególności:

- 1) naukę poprawnego i swobodnego wypowiedzania się w mowie i w piśmie w języku ojczystym oraz w językach obcych z wykorzystaniem różnorodnych środków wyrazu,
- 2) poznawanie wymaganych pojęć i zdobywanie rzetelnej wiedzy w zakresie umożliwiającym podjęcie studiów wyższych bądź ułatwiającym zdobycie zawodu,
- 3) dochodzenie do rozumienia, a nie tylko do pamięciowego opanowania przekazywanych treści,
- 4) rozwijanie zdolności dostrzegania różnego rodzaju związków i zależności (przyczynowo-skutkowych, funkcjonalnych, czasowych i przestrzennych),
- 5) rozwijanie zdolności myślenia analitycznego i syntetycznego,
- 6) traktowanie wiadomości przedmiotowych, stanowiących wartość poznawczą samą w sobie, w sposób integralny, prowadzący do lepszego rozumienia świata, ludzi i siebie,

- 7) poznawanie zasad rozwoju osobowego i życia społecznego,
- 8) poznawanie dziedzictwa kultury narodowej postrzeganej w perspektywie kultury europejskiej i światowej.

W liceum ogólnokształcącym, liceum profilowanym, technikum, uzupełniającym liceum ogólnokształcącym i technikum uzupełniającym uczniowie kształcą swoje umiejętności w celu wykorzystania zdobytej wiedzy we współczesnym świecie. Szczególnie istotnym zadaniem jest odpowiednie przygotowanie uczniów do podjęcia pracy.

Nauczyciele tworzą uczniom warunki do nabywania następujących umiejętności:

- 1) planowania, organizowania i oceniania własnej nauki, przyjmowania za nią odpowiedzialności,
- 2) skutecznego porozumiewania się w różnych sytuacjach, prezentacji własnego punktu widzenia i uwzględniania poglądów innych ludzi, poprawnego posługiwania się językiem ojczystym, językami obcymi oraz przygotowywania do publicznych wystąpień,
- 3) efektywnego współdziałania w zespole, budowania więzi międzyludzkich, podejmowania indywidualnych i grupowych decyzji, skutecznego działania na gruncie zachowania obowiązujących norm,
- 4) rozwiązywania problemów w twórczy sposób,
- 5) poszukiwania, porządkowania i wykorzystywania informacji z różnych źródeł, efektywnego posługiwania się technologiami informacyjnymi i komunikacyjnymi,
- 6) odnoszenia do praktyki zdobytej wiedzy oraz tworzenia potrzebnych doświadczeń i nawyków,
- 7) rozwijania sprawności umysłowych oraz osobistych zainteresowań,
- 8) przyswajania sobie metod i technik negocjacyjnego rozwiązywania konfliktów i problemów społecznych.

W swojej pracy wychowawczej nauczyciele wspierają rodziców w realizacji ich zadań wychowawczych, tak aby umożliwić uczniom przejmowanie odpowiedzialności za własne życie i rozwój osobowy. Nauczyciele tworzą w szkole środowisko sprzyjające zarówno wszechstronnemu rozwojowi osobowemu uczniów (w wymiarze fizycznym - w tym zdrowotnym, psychicznym, intelektualnym, moralnym i duchowym), jak i ich rozwojowi społecznemu, wspierając przy tym:

- 1) rozwijanie dociekliwości poznawczej, ukierunkowanej na poszukiwanie prawdy, dobra i piękna w świecie,

- 2) poczucie użyteczności zarówno poszczególnych przedmiotów nauczania, jak i całej edukacji na danym etapie,
- 3) dążenie do dobra w jego wymiarze indywidualnym i społecznym, umiejętne godzenie dobra własnego z dobrem innych, odpowiedzialności za siebie z odpowiedzialnością za innych, wolności własnej z wolnością innych,
- 4) poszukiwanie, odkrywanie i dążenie na drodze rzetelnej pracy do osiągnięcia wielkich celów życiowych i wartości ważnych dla odnalezienia własnego miejsca w świecie,
- 5) przygotowywanie się do życia w rodzinie, w społeczności lokalnej i w państwie,
- 6) dążenie do rozpoznawania wartości moralnych, dokonywania wyborów i hierarchizacji wartości,
- 7) kształtowanie w sobie postawy dialogu, umiejętności słuchania innych i rozumienia ich poglądów.

Uczniowie liceów ogólnokształcących, liceów profilowanych, techników, a także uzupełniających liceów ogólnokształcących i techników uzupełniających są przygotowywani w szczególności do podejmowania wyzwań współczesnego świata, takich jak: integracja, globalizacja, wymiana informacji, postęp naukowo - techniczny.

Wszechstronny rozwój ucznia oraz zrównoważony rozwój kraju wymagają, aby osnowę programów nauczania i programów wychowania w liceach ogólnokształcących, liceach profilowanych, technikach, uzupełniających liceach ogólnokształcących i technikach uzupełniających stanowiły równocześnie: otwartość na świat, ale i tożsamość oparta na dziedzictwie kultury własnej ojczyzny; wiedza ogólna i umiejętność jej praktycznego wykorzystywania, ale także zdolność rozumienia i definiowania zmiennej rzeczywistości; śmiałość poszukiwania wśród tego, co nowe i nieznanne, ale i wierność zasadom etycznym.

Nauczyciele w pracy wychowawczej wskazują ideał, zgodnie z którym uczeń dojrzały, dobrze przygotowany do życia w społeczeństwie, to człowiek uczciwy, umiejący żyć z innymi i dla innych.

Ś c i e ż k i e d u k a c y j n e

W liceum ogólnokształcącym, liceum profilowanym i technikum, obok przedmiotów, wprowadza się następujące ścieżki edukacyjne:

- 1) edukacja czytelnicza i medialna,
- 2) edukacja ekologiczna,
- 3) edukacja europejska,
- 4) edukacja filozoficzna,

- 5) edukacja prozdrowotna,
- 6) edukacja regionalna - dziedzictwo kulturowe w regionie,
- 7) wychowanie do życia w rodzinie.

W uzupełniającym liceum ogólnokształcącym i technikum uzupełniającym, obok przedmiotów, wprowadza się następujące ścieżki edukacyjne:

- 1) edukacja czytelnicza i medialna,
- 2) edukacja ekologiczna,
- 3) edukacja europejska,
- 4) edukacja filozoficzna,
- 5) edukacja prozdrowotna,
- 6) edukacja regionalna - dziedzictwo kulturowe w regionie.

Dyrektor szkoły zapewnia uwzględnienie problematyki ścieżek edukacyjnych w szkolnym zestawie programów nauczania. Realizację ścieżek edukacyjnych zapewniają nauczyciele wszystkich przedmiotów, którzy do własnego programu włączają odpowiednio treści danej ścieżki.

Częściowej realizacji treści ścieżek edukacyjnych można dokonać w czasie odrębnych, modułowych, kilkugodzinnych zajęć.

Działalność edukacyjna liceum ogólnokształcącego, liceum profilowanego, technikum, uzupełniającego liceum ogólnokształcącego i technikum uzupełniającego jest określona przez:

- 1) szkolny zestaw programów nauczania, który, uwzględniając wymiar wychowawczy, obejmuje całą działalność szkoły z punktu widzenia dydaktycznego,
- 2) program wychowawczy szkoły, obejmujący wszystkie treści i działania o charakterze wychowawczym skierowane do uczniów, realizowany przez nauczycieli,
- 3) program profilaktyki dostosowany do potrzeb rozwojowych uczniów oraz potrzeb danego środowiska, obejmujący wszystkie treści i działania o charakterze profilaktycznym skierowane do uczniów, nauczycieli i rodziców.

Szkolny zestaw programów nauczania, program wychowawczy szkoły oraz program profilaktyki tworzą spójną całość. Ich przygotowanie i realizacja są zadaniem zarówno całej szkoły, jak i każdego nauczyciela.

Podstawa programowa zakłada kształcenie w zakresie podstawowym. Przewiduje również w wypadku wybranych, zgodnie z odrębnymi przepisami, przedmiotów dodatkowo kształcenie w zakresie rozszerzonym.

KSZTAŁCENIE W ZAKRESIE PODSTAWOWYM

PRZEDMIOTY

JĘZYK POLSKI

Cele edukacyjne

1. Poznanie dzieł literackich wchodzących w skład dziedzictwa polskiej, europejskiej i światowej kultury.
2. Osiąganie dojrzałości intelektualnej, emocjonalnej i moralnej.
3. Kształtowanie tożsamości osobowej, narodowej i kulturowej.
4. Wzmacnianie wiary w swoje możliwości oraz poczucia odpowiedzialności za własny rozwój i samodzielne decyzje dotyczące dalszej nauki i wyboru zawodu.
5. Kształtowanie hierarchii wartości w oparciu o wybitne dzieła kultury.
6. Rozwijanie postaw tolerancji i eliminowanie postaw ksenofobicznych.

Zadania szkoły

1. Rozbudzanie zainteresowań wybitnymi dziełami literatury i sztuki oraz tworzenie warunków sprzyjających pogłębionemu poznawaniu i przeżywaniu ich treści.
2. Wprowadzenie ucznia w dziedzictwo literackie i kulturowe, w tradycję narodową i dziedzictwo kulturowe krajów europejskich; pomoc w rozpoznawaniu obecności tradycji we współczesnej kulturze.
3. Przybliżanie literatury współczesnej i ukazywanie jej miejsca w dzisiejszej kulturze.
4. Przygotowanie ucznia do świadomego i krytycznego odbioru dzieł kultury (także masowej).
5. Pomoc w kształtowaniu umiejętności interpretowania arcydzieł literackich i rozpoznawania ich w kontekście egzystencjalnym, aksjologicznym i historycznym; pomoc w rozpoznawaniu w nich wartości i ich hierarchizacji.
6. Pomoc w rozwijaniu sprawności komunikacyjnych stosownie do sytuacji; kształtowanie świadomości mocy języka i możliwości rozszerzania granic własnego świata poprzez język.
7. Wzbogacanie wiedzy o języku traktowanym jako historycznie rozwijający się system i jako wsparcie w podejmowaniu refleksji porządkującej obserwację językowej praktyki.

8. Uczenie syntetyzowania i porządkowania poznanego materiału.
9. Pomoc w utrwalaniu nawyków samokształceniowych.
10. Wspomaganie rozwoju kultury językowej i uwrażliwianie na piękno mowy ojczystej.

Treści nauczania

1. Język jako zjawisko semiotyczne:
 - 1) pojęcie znaku, rodzaje znaków,
 - 2) podstawowe funkcje znaku językowego: komunikowanie, informowanie, ekspresja, impresja,
 - 3) język jako system znakowy; mówiona i pisana wersja języka.
2. Budowa języka:
 - 1) brzmieniowa warstwa języka i wypowiedzi,
 - 2) sposoby wzbogacania zasobu leksykalnego (konstrukcje słowotwórcze, neologizmy, zapożyczenia),
 - 3) zasób leksykalny i frazeologiczny języka; semantyczna i niesemantyczna wartość słowa,
 - 4) budowa wypowiedzi (zdań) i tekstów; leksykalna i składniowa spójność tekstu.
3. Wypowiedź językowa:
 - 1) wypowiedzi monologowe i dialogowe,
 - 2) podstawowe gatunki wypowiedzi językowych (przemówienie, referat, artykuł, dyskusja, negocjacje),
 - 3) wartościowanie wypowiedzi językowych: poprawność, błąd językowy, prawdziwość - fałszywość, szczerłość - kłamstwo, wartość estetyczna wypowiedzi,
 - 4) etyka mówienia: uczciwość, agresja językowa, wulgarność, manipulacja językowa.
4. Retoryczne użycie języka:
 - 1) werbalne i niewerbalne środki komunikacji,
 - 2) retoryczne środki perswazji i ekspresji,
 - 3) stosowność i skuteczność retoryczna,
 - 4) retoryczny aspekt wieloznaczności słowa i wypowiedzi (homonimia, znaczenie nieostre, elipsa, anakolut, paradoks),
 - 5) etykieta językowa.
5. Miejsce języka w społeczeństwie:
 - 1) pochodzenie i rozwój języka; podstawowe zmiany historyczne w polszczyźnie,

- 2) społeczne i terytorialne zróżnicowanie języka: dialekt, gwara, żargon, zróżnicowanie pokoleniowe.
6. Stylowe odmiany języka:
 - 1) style indywidualne i funkcjonalne (styl potoczny, artystyczny, publicystyczny, naukowy); podstawowe typy stylizacji (archaizacja, stylizacja potoczna, gwarowa),
 - 2) stylowa stosowność wypowiedzi wobec sytuacji komunikacyjnej,
 - 3) języki specjalistyczne i terminologia.
7. Pojęcia kultury:
 - 1) dzieło literackie i jego wyróżniki,
 - 2) kultura masowa i elitarna; pop-kultura i kultura wysoka,
 - 3) społeczne środki przekazu (prasa, radio, telewizja, internet),
 - 4) uczestnictwo w kulturze: twórcy i odbiorcy,
 - 5) arcydzieło, kicz.
8. Tradycje literackie:
 - 1) staropolska i oświeceniowa,
 - 2) romantyczna i pozytywistyczna,
 - 3) młodopolska i awangardowa,
 - 4) konteksty biblijne i antyczne,
 - 5) kontynuacje i nawiązania.
9. Proces historyczno - literacki:
 - 1) gatunki i rodzaje literackie,
 - 2) konwencja literacka i typowe dla niej środki artystyczne,
 - 3) konteksty utworu: historyczne i biograficzne,
 - 4) prąd artystyczny,
 - 5) epoka i następstwo epok.
10. Tematy, motywy, wątki:
 - 1) miłość, dom, rodzina, śmierć, droga, wędrówka, pielgrzymka,
 - 2) natura a cywilizacja; motywy franciszkańskie w kulturze.
11. Wartości, kategorie estetyczne i filozoficzne:
 - 1) prawda, dobro, piękno,
 - 2) komizm, humor, ironia, tragizm, patos,
 - 3) sacrum i profanum,
 - 4) wolność, odpowiedzialność, sprawiedliwość, tolerancja,
 - 5) ojczyzna, mała ojczyzna,

6) naród, społeczeństwo.

O s i ą g n i ę c i a

1. Słuchanie i mówienie:

- 1) rozpoznawanie aktów mowy i ich intencji (odróżnianie prośby od rozkazu, pytania od żądania, spostrzeganie ironii, sarkazmu, rubaszości, prowokacji, aprobaty, negacji); sprawne wypowiadanie się ze świadomością intencji,
- 2) stosowanie zabiegów perswazyjnych wraz z rozpoznawaniem ich wartości (zwłaszcza odróżnianie szczerości od nieszczerości, prawdy od nieprawdy, podchwytności, eufemizmów, agresji, brutalności i wulgaryzmów w zachowaniach językowych),
- 3) sprawne i świadome posługiwanie się różnymi odmianami polszczyzny mówionej (zwłaszcza ogólną i potoczną) w zależności od sytuacji komunikacyjnej,
- 4) poprawne formułowanie pytań i odpowiedzi; rozpoznawanie pytań sugestywnych, źle postawionych, podchwytnych, retorycznych,
- 5) operowanie bogatym repertuarem semantycznym i frazeologicznym w rozmaitych wypowiedziach,
- 6) skuteczne uczestniczenie w dialogu, dyskusji i negocjacjach; słuchanie wypowiedzi partnerów (dostrzeganie kontrowersji w dyskusji i negocjacjach),
- 7) aktywne i krytyczne słuchanie (z empatią, ze wspomaganie, z korygowaniem, ze sprzeciwem) wystąpień publicznych; odróżnianie faktów od opinii.

2. Pisanie i redagowanie tekstów:

- 1) sprawne posługiwanie się różnymi odmianami polszczyzny w odmianie pisanej (zwłaszcza ogólnej i fachowej) w zależności od sytuacji komunikacyjnej,
- 2) komponowanie dłuższych, spójnych wypowiedzi: analiza tematu, układanie planów i konspektów; nadawanie tytułów i śródtytułów,
- 3) praca redakcyjna nad tekstem własnym i cudzym, w tym z użyciem edytora tekstu: poprawianie, adiustacja, podział na części składowe (rozdziały, paragrafy, akapity), wyróżnienia w tekście,
- 4) przekształcanie tekstu własnego i cudzego: streszczanie, skracanie, rozwijanie, cytowanie,
- 5) eliminowanie niewłaściwego użycia środków powodujących niejednoznaczność wypowiedzi (homonimie, anakoluty, elipsy, paradoksy),

- 6) prowadzenie korespondencji, stosowanie zwrotów adresatywnych, etykiety językowej; pisanie życiorysu, listu intencyjnego i motywacyjnego,
- 7) wypowiedanie się w podstawowych (szkolnych) formach gatunkowych: rozprawka, recenzja, referat, interpretacja utworu literackiego lub fragmentu.

3. Czytanie:

- 1) rozumienie różnych kodów w przekazach kultury masowej,
- 2) odróżnianie cech swoistych i rozumienie funkcji gatunków publicystycznych i popularnonaukowych, tekstów prasowych (informacja, komentarze, artykuły, reportaże, wystąpienia publiczne),
- 3) umiejętność czytania ze zrozumieniem dzieł literackich.

4. Odbiór dzieł sztuki:

1) w wymiarze interpretacyjnym:

- a) wyraziste czytanie utworów literackich ze zrozumieniem sensu, z troską o estetykę czytania, właściwą dykcję, akcent, intonację,
- b) recytacja z pamięci wybranych tekstów poetyckich,
- c) stosowanie podstawowych pojęć z poetyki w analizie utworów literackich; pojmowanie działań analitycznych jako podstawy interpretacji; umiejętność przywołania właściwego kontekstu,
- d) rozumienie tekstów o różnym stopniu komplikacji; odbiór znaczeń metaforycznych, rozpoznawanie aluzji literackich, toposów, symboli kulturowych,
- e) odbiór i porównywanie różnych dzieł sztuki, rozumienie korespondencji sztuk,

2) w wymiarze historycznym:

- a) rozpoznawanie stylów w sztuce (zwłaszcza romańskiego, gotyckiego, renesansowego, barokowego i secesyjnego),
- b) wyjaśnianie powiązań czytanych utworów z historią cywilizacji (zwłaszcza Polski i Europy),
- c) porównywanie utworów literackich (z różnych epok) o podobnych motywach,
- d) dostrzeganie wartości charakterystycznych dla różnych epok,
- e) rozpoznawanie przybliżonego czasu powstania utworów na podstawie obrazu kultury materialnej, obyczaju, konwencji, stylu i języka,

3) w wymiarze aksjologiczno – egzystencjalnym:

- a) rozpoznawanie wartości i ich hierarchii w dziełach literackich: wskazywanie w literaturze i sztuce wartości aprobowanych przez siebie,

b) odróżnianie spontanicznych i osobistych przeżyć literackich od ponadindywidualnych, utrwalonych w tradycji i krytyce kodów odbioru; zrozumienie formacyjnych i terapeutycznych wartości czytanych dzieł dla pojedynczego czytelnika i wspólnoty pokoleniowej czy kulturowej.

5. Samokształcenie:

- 1) syntetyzowanie poznanego materiału: scalanie zebranych informacji w problemowe całości,
- 2) korzystanie z literatury fachowej: notowanie, relacjonowanie; opis bibliograficzny,
- 3) korzystanie z różnych źródeł informacji (dokumentów, leksykonów, encyklopedii, słowników, baz danych, nagrań magnetofonowych i magnetowidowych, internetu).

Lektura

1. Literatura polska:

Bogurodzica w kontekście poezji średniowiecznej; Jan Kochanowski – pieśni, treny (wybór); poezja baroku (wybór); Piotr Skarga – Kazania sejmowe (wybór); Ignacy Krasicki – Pieśń: Hymn do miłości Ojczyzny, satyry i liryki (wybór); Stanisław Staszic – Przestrogi dla Polski (fragmenty); Adam Mickiewicz – Konrad Wallenrod, Pan Tadeusz, Dziady cz. III; Juliusz Słowacki – Kordian; Zygmunt Krasiński – Nie-Boska komedia (wybrane sceny), Listy (wybór); wybór poezji romantycznej (w tym utwory Adama Mickiewicza, Juliusza Słowackiego, Cypriana Kamila Norwida); Bolesław Prus - Lalka; Eliza Orzeszkowa - Nad Niemnem; Henryk Sienkiewicz - Quo vadis, Potop; wybór poezji młodopolskiej; Stanisław Wyspiański – Wesele; Władysław Stanisław Reymont - Chłopi, tom I: Jesień; Stefan Żeromski – Ludzie bezdomni, Przedwiośnie; Maria Dąbrowska – Noce i dnie; Bruno Schulz – Sklepy cynamonowe (wybrane opowiadania); Zofia Nałkowska – Granica; Sławomir Mrożek - Tango; Zofia Kossak-Szczucka - Pożoga; Tadeusz Borowski - Pożegnanie z Marią (wybrane opowiadania); Gustaw Herling-Grudziński – Inny świat; Witold Gombrowicz – Ferdynand; wybór poezji XX wieku (w tym utwory Bolesława Leśmiana, Leopolda Staffa, Juliana Tuwima, Marii Pawlikowskiej - Jasnorzewskiej, Czesława Miłosza, Krzysztofa Kamila Baczyńskiego, Zbigniewa Herberta, Tadeusza Różewicza, Mirona Białoszewskiego, Wisławy Szymborskiej, Stanisława Barańczaka, ks. Jana Twardowskiego); Jan Paweł II – Pamięć i tożsamość; Ryszard Kapuściński – Cesarz; abp Kazimierz Majdański – Będziecie Moimi świadkami...lub kardynał Stefan Wyszyński – Zapiski więzienne; inne wybrane fragmenty prozy dokumentalnej (reportaż, dziennik, pamiętnik) i eseistycznej; inne utwory zaproponowane przez uczniów i nauczyciela; teksty kultury (adaptacje filmowe

powieści i inne filmy, spektakle teatralne, utwory muzyczne, obrazy, słuchowiska, programy telewizyjne, teksty prasowe).

2. Literatura powszechna:

Sofokles - Król Edyp; Horacy - wybór pieśni; William Szekspir - Makbet; Molier - Świętoszek; Johann Wolfgang von Goethe – Cierpienia młodego Wertera; Daniel Defoe – Robinson Crusoe; Fiodor Dostojewski – Zbrodnia i kara; Joseph Conrad – Lord Jim; C. S. Lewis - Listy starego diabła do młodego; George Orwell – Folwark zwierzęcy.

JĘZYKI OBCE

A. Dotyczy nauki języka obcego nowożytnego jako pierwszego, stanowiącej kontynuację nauczania tego języka w gimnazjum albo gimnazjum i zasadniczej szkole zawodowej

Cele edukacyjne

1. Osiągnięcie umiejętności językowych na poziomie zaawansowanym, zapewniających swobodne posługiwanie się w kraju nauczanego języka lub w kontaktach z dość wymagającymi użytkownikami, a także w przyszłej nauce i pracy.
2. Przygotowanie do egzaminu maturalnego z języka obcego na poziomie rozszerzonym.

Zadania szkoły

1. Pomoc uczniom w rozwijaniu poczucia własnej wartości oraz wiary we własne możliwości, między innymi przez pozytywną informację zwrotną, dotyczącą indywidualnych umiejętności językowych.
2. Zapewnienie dostępu do materiałów autentycznych, w tym, w miarę możliwości, multimedialnych, których wybór odpowiada obowiązującym normom wychowawczym.
3. Dążenie do zapewnienia uczniom maksimum kontaktu z językiem obcym, w szczególności poprzez wymianę ze szkołami z innych krajów lub uczestnictwo w programach międzynarodowych.
4. Wdrażanie uczniów do samodzielności w procesie uczenia się języka obcego.
5. Zapewnienie uczniom możliwości wykorzystywania znajomości języka przy wykonywaniu zespołowych, zwłaszcza interdyscyplinarnych, projektów.
6. Wspieranie uczniów w rozwijaniu postawy ciekawości, otwartości i tolerancji wobec innych kultur.

Treści nauczania

1. Ugruntowanie wiadomości i umiejętności nabytych na poprzednich etapach nauki.
2. Rozwijanie integracji sprawności językowych.
3. Uzyskanie szerokich umiejętności językowych, pozwalających na swobodne operowanie językiem w bogatym repertuarze sytuacyjno-tematycznym, z uwzględnieniem tematyki kraju ojczystego.
4. Uzyskanie umiejętności językowych poprzez kontakt z autentycznymi wypowiedziami ustnymi i pisemnymi, z uwzględnieniem różnych rejestrów językowych, stylu formalnego i nieformalnego, fragmentów tekstów literackich obszaru języka nauczanego.
5. Zapoznanie z głównymi odmianami nauczanego języka.
6. Poszerzenie komponentu kulturowego obszaru języka nauczanego, z uwzględnieniem tematyki integracji europejskiej.
7. Korzystanie z wiedzy i umiejętności nabytych w trakcie nauki innego języka obcego oraz pozostałych przedmiotów.
8. Zapoznanie z elementami języka i normami socjokulturowymi, które pozwalają funkcjonować na rynku pracy.

Osiągnięcia

1. Praktyczne posługiwanie się językiem na poziomie zaawansowanym.
2. Ogólne rozumienie autentycznych przekazów słownych, odbieranych za pośrednictwem mediów (audycja radiowa, telewizyjna, film) oraz tekstowych (prasa, opracowania popularnonaukowe, fragmenty tekstów literackich, wybrane przekazy internetowe).
3. Umiejętność wyszukiwania, selekcji, porządkowania szczegółowych informacji w autentycznych przekazach słownych oraz tekstowych.
4. Umiejętność uczestniczenia w dyskusji, w tym argumentowanie, wyrażanie opinii, uzasadnianie i obrona własnych sądów.
5. Rozumienie i stosowanie środków językowych, służących wyrażaniu różnorodnych intencji oraz stanów emocjonalnych (na przykład hipoteza, wątpliwość, zakłopotanie).
6. Posługiwanie się wybranymi środkami stylistycznymi dla wyrażania ironii, żartobliwego charakteru wypowiedzi.
7. Dokonywanie kompozycji tekstów usłyszanych i przeczytanych.
8. Przetwarzanie przeczytanych lub usłyszanych informacji, z uwzględnieniem zmiany rejestru, stylu lub formy.

9. Rozumienie i umiejętność skomentowania faktów socjokulturowych, typowych dla obszaru języka nauczanego, w tym zwyczajów, tradycji i literatury.
10. Pisanie typowych sformalizowanych tekstów (w szczególności curriculum vitae, podanie o pracę czy stypendium). Umiejętność wykorzystywania Europejskiego Portfolio Językowego i EUROPASS.
11. Pisanie wybranych tekstów niesformalizowanych (w szczególności list, komentarz, esej).
12. Stosowanie odpowiednich dla języka pisanego środków leksykalnych i morfosyntaktycznych w zakresie określonego typu wypowiedzi pisemnych.
13. Rozpoznawanie standardowych odmian języka nauczanego.
14. Dostrzeganie błędów oraz dokonywanie autokorekty.
15. Opanowanie indywidualnych strategii uczenia się, korzystanie z różnych źródeł informacji (między innymi leksykonów, encyklopedii, słowników specjalistycznych oraz źródeł elektronicznych).

B. Dotyczy nauki języka obcego nowożytnego jako pierwszego, rozpoczynającej się od poziomu zerowego, lub jako drugiego, gdy nauczanie tego języka stanowi kontynuację nauczania w gimnazjum albo gimnazjum i zasadniczej szkole zawodowej

C e l e e d u k a c y j n e

1. Opanowanie języka na poziomie zapewniającym w miarę sprawną komunikację w odniesieniu do spraw życia codziennego.
2. Przygotowanie do egzaminu maturalnego z języka obcego na poziomie podstawowym.

Z a d a n i a s z k o ł y

1. Pomoc uczniom w rozwijaniu poczucia własnej wartości oraz wiary we własne możliwości, między innymi przez pozytywną informację zwrotną dotyczącą indywidualnych kompetencji językowych.
2. Zapewnienie dostępu do materiałów autentycznych, których wybór odpowiada zadaniom wychowawczym.
3. Zapewnienie uczniom maksimum kontaktu z językiem obcym oraz możliwość aktywnego używania języka mówionego i pisanego.
4. Wspieranie uczniów w rozwijaniu postawy ciekawości, otwartości i tolerancji wobec innych kultur.

5. Umożliwienie uczniom wykorzystywania znajomości języka przy wykonywaniu różnorodnych projektów, w tym pozajęzykowych.
6. Wdrażanie uczniów do samodzielności w procesie uczenia się języka obcego.

Treści nauczania

1. Struktury morfosyntaktyczne umożliwiające formułowanie prostych wypowiedzi w odniesieniu do teraźniejszości, przeszłości i przyszłości oraz relacji przestrzennych.
2. Funkcje językowe umożliwiające posługiwanie się językiem w sytuacjach życia codziennego.
3. Słownictwo dotyczące życia codziennego, uwzględniające realia kraju/ obszaru języka nauczanego oraz kraju ojczystego.
4. Ogólne wiadomości kulturowo-cywilizacyjne na temat kraju/ obszaru języka nauczanego.
5. Rozwijanie sprawności rozumienia ze słuchu i mówienia, opanowanie zasad wymowy.
6. Rozwijanie sprawności czytania i pisania, opanowanie zasad ortografii.
7. Rozwijanie integracji sprawności językowych.
8. Nabywanie umiejętności językowych poprzez kontakt z autentycznymi wypowiedziami ustnymi i pisemnymi.
9. Rozróżnianie formalnego i nieformalnego stylu języka.
10. Korzystanie z technik kompensacyjnych.
11. Korzystanie z wiedzy i umiejętności nabytych w trakcie nauki innego języka obcego oraz pozostałych przedmiotów.
12. Rozwijanie indywidualnych strategii uczenia się, korzystanie z różnych źródeł informacji.

Osiągnięcia

1. W zakresie słuchania:
 - 1) rozumienie ogólnego sensu oraz intencji prostych wypowiedzi osób posługujących się tym językiem jako macierzystym,
 - 2) rozumienie sensu prostych, autentycznych wypowiedzi w różnych warunkach odbioru (na przykład rozmowa przez telefon, komunikat na dworcu),
 - 3) wyszukiwanie informacji szczegółowych w nieskomplikowanych wypowiedziach i dialogach,
 - 4) rozumienie ogólnego sensu prostych wypowiedzi zawierających niezrozumiałe elementy, których znaczenia uczeń może domyślić się (na przykład z kontekstu).
2. W zakresie mówienia:

- 1) uzyskiwanie i udzielanie informacji dotyczących życia codziennego,
 - 2) formułowanie w miarę płynnych, krótkich i spójnych wypowiedzi na określone tematy, z zastosowaniem form gramatycznych odpowiednich do wyrażania teraźniejszości, przeszłości i przyszłości oraz relacji przestrzennych,
 - 3) posługiwanie się odpowiednimi środkami językowymi dla wyrażenia intencji, uczuć, emocji w sytuacjach życia codziennego,
 - 4) poprawne językowo i logiczne wyrażanie myśli i opinii na określone tematy,
 - 5) relacjonowanie wypowiedzi innych osób,
 - 6) właściwa reakcja językowa na wypowiedź rozmówcy oraz stosowanie rutynowych zachowań językowych,
 - 7) inicjowanie i podtrzymywanie prostej rozmowy,
 - 8) prowadzenie prostych negocjacji w sytuacjach życia codziennego,
 - 9) opanowanie wymowy w stopniu zapewniającym zrozumiałość wypowiedzi osób posługujących się tym językiem jako macierzystym.
3. W zakresie czytania:
- 1) rozumienie powszechnie spotykanych dokumentów i tekstów autentycznych, takich jak: rozkłady jazdy, ogłoszenia, reklamy, menu, listy i instrukcje,
 - 2) rozumienie prostego tekstu narracyjnego,
 - 3) rozumienie ogólnego sensu prostego tekstu przy czytaniu pobieżnym,
 - 4) rozumienie ogólnego sensu tekstu, który zawiera fragmenty niezrozumiałe,
 - 5) wyszukiwanie konkretnych informacji z częściowo niezrozumiałego tekstu.
4. W zakresie pisania:
- 1) sformułowanie i zapisanie własnego oraz otrzymanego prostego komunikatu,
 - 2) napisanie prostego tekstu użytkowego (w szczególności zaproszenia, rezerwacji, podania, curriculum vitae, ogłoszenia) oraz wypełnianie formularzy,
 - 3) napisanie streszczenia prostego tekstu,
 - 4) stosowanie właściwego słownictwa, struktur morfosyntaktycznych i zasad ortografii w prostych tekstach.
5. Inne umiejętności - korzystanie ze słownika jedno- i dwujęzycznego oraz innych źródeł informacji, w tym również elektronicznych. Umiejętność wykorzystywania Europejskiego Portfolio Językowego i EUROPASS.

C. Dotyczy nauki języka obcego nowożytnego jako drugiego, rozpoczynającej się od poziomu zerowego

Cele edukacyjne

Opanowanie języka na poziomie zapewniającym minimum komunikacji językowej.

Zadania szkoły

1. Pomoc uczniom w rozwijaniu poczucia własnej wartości oraz wiary we własne możliwości, między innymi przez pozytywną informację zwrotną, dotyczącą indywidualnych umiejętności językowych.
2. Zapewnienie dostępu do materiałów autentycznych, których wybór odpowiada zadaniom wychowawczym.
3. Zapewnienie uczniom maksimum kontaktu z językiem obcym oraz możliwości aktywnego używania języka mówionego i pisanego.
4. Stopniowe przygotowanie ucznia do samodzielności w procesie uczenia się języka obcego.
5. Wspieranie uczniów w rozwijaniu postawy ciekawości, otwartości i tolerancji wobec innych kultur.

Treści nauczania

1. Podstawowe struktury morfosyntaktyczne umożliwiające formułowanie wypowiedzi w odniesieniu do teraźniejszości, przeszłości i przyszłości oraz relacji przestrzennych.
2. Podstawowe funkcje językowe umożliwiające posługiwanie się językiem w prostych sytuacjach życia codziennego.
3. Podstawowe wiadomości oraz słownictwo dotyczące życia codziennego uwzględniające realia kraju ojczystego oraz kraju/obszaru nauczanego języka.
4. Rozwijanie sprawności rozumienia ze słuchu i mówienia, zaznajomienie z zasadami wymowy.
5. Rozwijanie sprawności czytania i pisania, zaznajomienie z zasadami ortografii.
6. Korzystanie z wiedzy i umiejętności nabytych w trakcie nauki innych języków obcych oraz pozostałych przedmiotów nauczania.

Osiągnięcia

1. W zakresie słuchania:
 - 1) rozumienie prostych sytuacji komunikacyjnych, w tym intencji rozmówcy,
 - 2) rozumienie instrukcji nauczyciela,

3) rozumienie ogólnego sensu oraz wyszukiwanie szczegółowych informacji w nieskomplikowanych wypowiedziach i dialogach.

2. W zakresie mówienia:

- 1) zadawanie prostych pytań oraz udzielanie odpowiedzi,
- 2) uzyskiwanie i udzielanie informacji w typowych sytuacjach życia codziennego,
- 3) formułowanie krótkich wypowiedzi o sobie, swoim otoczeniu, regionie, kraju,
- 4) inicjowanie i podtrzymywanie prostej rozmowy dotyczącej typowych sytuacji życia codziennego,
- 5) opanowanie wymowy w stopniu zapewniającym zrozumiałość wypowiedzi.

3. W zakresie czytania:

- 1) rozumienie powszechnie spotykanych dokumentów i tekstów autentycznych, takich jak: rozkłady jazdy, ogłoszenia, reklamy, menu, listy i instrukcje,
- 2) wyszukiwanie szczegółowych informacji w prostych tekstach,
- 3) rozumienie ogólnego sensu prostych, adaptowanych tekstów.

4. W zakresie pisania:

- 1) wypełnianie typowych formularzy, przekazanie prostej informacji, napisanie krótkiego listu,
- 2) stosowanie zasad ortografii w zakresie poznanego materiału.

5. Inne umiejętności - korzystanie ze słownika dwujęzycznego i innych źródeł informacji, w tym również elektronicznych. Umiejętność wykorzystywania Europejskiego Portfolio Językowego i EUROPASS.

D. Dotyczy nauki języka łacińskiego i kultury antycznej jako drugiego języka obcego

Cele edukacyjne

1. Znajomość języka na poziomie pozwalającym na rozumienie i samodzielne tłumaczenie (z wykorzystaniem słownika) oryginalnych tekstów łacińskich.
2. Poznanie roli i miejsca kultury śródziemnomorskiej w życiu współczesnym i różnych dziedzinach wiedzy z odwołaniem się do wiedzy uzyskanej na wcześniejszych etapach kształcenia.

Zadania szkoły

1. Zapoznanie uczniów z językiem łacińskim w zakresie umożliwiającym tłumaczenie tekstów oryginalnych i preparowanych.

2. Rozwijanie w uczniach poczucia przynależności do kręgu kultury śródziemnomorskiej; zapoznanie z przekazaną przez starożytność tradycją życia obywatelskiego.
3. Nauczanie posługiwania się poprawną polszczyzną i rozumienia terminologii współczesnej opartej na językach klasycznych; rozwijanie wrażliwości językowej i kształtowanie kultury języka.
4. Doskonalenie ogólnej sprawności językowej; doskonalenie umiejętności jasnego i precyzyjnego formułowania myśli.
5. Kształcenie samodzielności intelektualnej oraz sprawności w porządkowaniu pracy umysłowej.

Treści nauczania

1. Gramatyka, leksyka i frazeologia w zakresie umożliwiającym tłumaczenie i analizę fragmentów dzieł oryginalnych.
2. Wybrane fragmenty dzieł autorów starożytnych i autorów polsko-łacińskich w oryginale.
3. Łacina jako język literatury, środek komunikacji językowej, język sakralny, język tekstów naukowych.
4. Wpływ łaciny i greki na strukturę i zasoby leksykalne współczesnych języków europejskich: łacina jako wspólny język Europejczyków.
5. Kontynuacja kształcenia w zakresie kultury i cywilizacji śródziemnomorskiej, z uwzględnieniem następujących treści:
 - 1) kanon topiki antycznej w literaturze i sztuce (jak odczytywać mity, pojęcia, symbole),
 - 2) elementy wiedzy o językach klasycznych w zakresie pozwalającym zrozumieć podstawowe terminy, pojęcia, powiedzenia i przysłowia oraz etymologię niektórych wyrazów stale obecnych w języku polskim i innych językach nowożytnych,
 - 3) znaczenie dziedzictwa antyku dla kultury polskiej,
 - 4) wybrane fragmenty dzieł autorów greckich i rzymskich w przekładzie – w zakresie istotnym dla zrozumienia kanonu lektur z literatury polskiej i światowej,

- 5) historia gatunków literackich, przykłady najwybitniejszych dzieł: epos, liryka, sielanka, dramat attycki, komedia stara i nowa, historiografia, retoryka grecka i rzymska, początki piśmiennictwa chrześcijańskiego,
- 6) inne elementy wiedzy o starożytności niezbędne do przekładu, analizy i interpretacji tekstów.

O s i ą g n i ę c i a

1. Rozumienie i tłumaczenie (z wykorzystaniem słownika) oryginalnych tekstów łacińskich.
2. Analizowanie, interpretowanie i komentowanie tekstów oryginalnych i w przekładach.
3. Operatywna znajomość gramatyki łacińskiej.
4. Poprawne stosowanie w wypowiedziach wyrażen i terminów pochodzących z języków klasycznych.
5. Wykorzystywanie znajomości języka łacińskiego do lepszego zrozumienia zjawisk językowych zachodzących w języku polskim i innych językach nowożytnych.
6. Poprawne formułowanie myśli i sądów.
7. Dostrzeganie ponadczasowych wartości w dziełach z odległych epok i rozumienie ich znaczenia dla współczesnej kultury polskiej i światowej.

HISTORIA

C e l e e d u k a c y j n e

1. Pogłębienie i rozwinięcie wiedzy oraz umiejętności uzyskanych w toku wcześniejszej edukacji celem lepszej znajomości i rozumienia przeszłości własnego regionu i kraju oraz dziejów świata.
2. Pogłębienie rozumienia powiązań między przeszłością, teraźniejszością i przyszłością.
3. Budowanie własnej tożsamości i kształtowanie systemu wartości.
4. Rozwijanie postaw obywatelskich i patriotycznych, poczucia przynależności do wspólnoty rodzinnej, lokalnej, regionalnej, grupy etnicznej i narodowej.
5. Przygotowanie się do udziału w życiu różnych społeczności w oparciu o normy i wartości demokratyczne; kształtowanie postawy zrozumienia i tolerancji wobec odmiennych kultur, obyczajów i przekonań mieszczących się w kanonie wartości cywilizacyjnych.

Zadania szkoły

1. Wspieranie procesu dojrzewania intelektualnego, emocjonalnego oraz systemu wartości uczniów.
2. Stworzenie możliwości kształtowania i rozwoju zainteresowań uczniów wybranymi problemami historii.
3. Umożliwienie uczniom wykorzystywania zdobywanej wiedzy zgodnie z ich zainteresowaniami i zdolnościami.

Treści nauczania

Świat

1. Różnorodność cywilizacji świata w przeszłości i obecnie.
2. Postęp a kryzysy cywilizacyjne. Konflikty społeczne. Wojny, ludobójstwo, Holocaust.
3. Przemiany form gospodarowania od czasów najdawniejszych po współczesną rewolucję techniczną; historyczny rozwój kultury materialnej.
4. Państwo jako podstawowa forma zorganizowania społeczeństw; przemiany państw.

Europa

1. Fundamenty Europy; jedność i różnorodność; przemiany ideowe. Rola chrześcijaństwa w tworzeniu tożsamości europejskiej.
2. Kształtowanie się narodów Europy; ich wkład w historię; współlistnienie i konflikty pomiędzy państwami.
3. Przemiany w obrębie struktur, świadomości i obyczajowości społeczeństw europejskich. Normy i wartości obowiązujące w życiu społecznym, politycznym i gospodarczym.

Polska

1. Państwo polskie i przemiany jego form.
2. Uwarunkowania i przeobrażenia polskiej świadomości narodowej i politycznej.
3. Polska w dziejach gospodarki i struktur społecznych Europy.
4. Postawy jednostek oraz grup społecznych wobec potrzeb epok.
5. Wielokulturowość w dziejach Polski; współlistnienie religii i wyznań; znaczenie chrześcijaństwa, w tym kościoła katolickiego.

Region

1. Mała ojczyzna a terytorium państwa polskiego.
2. Odrębność i wkład regionu do wspólnej historii.
3. Dziejowe uwarunkowania specyfiki kulturowej regionu.
4. Zabytki historyczne w regionie.

Rodzina i jednostka

Dzieje jednostki i rodziny na tle szerszych przemian historycznych.

Osiągnięcia

1. Umiejętność zbierania, przedstawiania i interpretowania wiedzy historycznej, z wykorzystaniem różnorodnych źródeł informacji.
2. Umiejętność dokonywania ujęć przekrojowych i problemowych.
3. Rozumienie, że jednostki i grupy społeczne, w przeszłości i obecnie, w zróżnicowany sposób objaśniają i wykorzystują historię.
4. Formułowanie i uzasadnianie opinii historycznych podczas dyskusji oraz w krótkich wypowiedziach ustnych i pisemnych.
5. Wykorzystywanie zdobytej wiedzy i umiejętności w życiu społecznym. Dostrzeganie zmian w systemie norm i wartości obowiązujących w życiu społecznym, politycznym i gospodarczym na przestrzeni dziejów.

WIEDZA O SPOŁECZEŃSTWIE

Cele edukacyjne

1. Osiągnięcie motywacji i zdolności do indywidualnej i zbiorowej aktywności społecznej na gruncie szacunku dla własnego państwa i prawa oraz rozwijanie poczucia współodpowiedzialności za społeczeństwo i państwo.
2. Rozwijanie cnót społecznych i obywatelskich, patriotyzmu i odpowiedzialności za dobro wspólne.
3. Doskonalenie umiejętności oceny stanowisk i działań uczestników życia publicznego z punktu widzenia podstawowych wartości życia społecznego. Działania zgodne z tymi wartościami, podejmowane w szkole i społeczności lokalnej.
4. Rozumienie i nabywanie umiejętności stosowania przepisów prawa.
5. Pogłębienie tożsamości kulturowej i narodowej.
6. Rozwijanie postaw tolerancji i eliminowania postaw ksenofobicznych.

Zadania szkoły

1. Kształtowanie postaw prospołecznych i obywatelskich, zgodnych z normami i wartościami demokratycznymi.
2. Sprzyjanie angażowaniu się uczniów w indywidualne i zespołowe działania na rzecz

wspólnego dobra i dobra innych.

3. Wspieranie samorządności uczniowskiej, zachęcanie do stosowania niektórych demokratycznych procedur, norm i wartości w życiu szkoły.
4. Pomoc uczniom w rozpoznaniu i realizowaniu ich praw i powinności. Standardy postępowania wobec naruszania praw.
5. Tworzenie warunków do wymiany poglądów uczniów – wysłuchiwanie opinii innych i wyrażania własnego zdania.
6. Zapoznanie uczniów z funkcjonowaniem wybranych instytucji władzy państwowej, samorządowej i sądowniczej, organów odpowiedzialnych za porządek i bezpieczeństwo wewnętrzne państwa oraz organizacjami społecznymi (umożliwienie obserwacji ich działalności).

Treści nauczania

Spółeczeństwo

1. Jednostka – grupa – społeczeństwo. Struktura życia społecznego.
2. Prawidłowości życia społecznego. Instytucje.
3. Konflikty społeczne, harmonia społeczna.
4. Samoorganizujące się społeczeństwo. Wzory obywatelskiego działania, rola interesów grupowych.
5. Społeczeństwo polskie we współczesnym świecie i jego problemy. Zagrożenia takie jak sekty, handel ludźmi, uzależnienia, prostytutka nieletnich.
6. Etyka życia społecznego. Postawy prospołeczne (odwaga cywilna, prawdomówność, wrażliwość społeczna, solidarność). Korupcja i inne formy naruszania etyki życia społecznego - rozpoznawanie i przeciwdziałanie.
7. Kultura życia publicznego. Subkultury młodzieżowe.

Polityka

1. Obywatel a władza w systemach totalitarnych, autorytarnych i demokratycznych.
2. Fundamentalne zasady demokracji: antyczne i chrześcijańskie korzenie demokracji.
3. Demokracja i wartości, konflikty wartości w życiu publicznym.
4. Współczesne doktryny polityczne.
5. Prawa i obowiązki, cnoty obywatelskie, kultura polityczna.
6. Formy uczestnictwa obywateli w życiu publicznym.
7. Ustrój państwowy Rzeczypospolitej Polskiej; organy władzy i ich kompetencje, administracja publiczna (służba cywilna), samorząd terytorialny.

8. Obowiązki osób pełniących funkcje publiczne. Pojęcie „dobra wspólnego” i „służby publicznej”.

Prawo

1. Pojęcie prawa, normy prawnej, przepisu prawa.
2. Funkcje i zadania prawa.
3. Rodzaje prawa (prawo międzynarodowe, europejskie i krajowe, prawo kościelne, prawo naturalne i stanowione; prawo cywilne, karne i administracyjne).
4. Prawa człowieka – źródła, dokumenty, procedury.
5. Tworzenie prawa. Hierarchia norm prawnych.
6. Akty prawne – wyszukiwanie i rozumienie przepisów prawa.
7. Normy prawne regulujące formy udziału w życiu publicznym oraz normy prawne przeciwdziałające korupcji. Kodeksy etyczne różnych grup zawodowych.

Polska, Europa, świat

1. Integracja europejska, Polska w Europie.
2. Ład międzynarodowy – konflikty i systemy bezpieczeństwa.
3. Problemy współczesnego świata.

O s i ą g n i ę c i a

1. Rozumienie problemów życia publicznego, określanie ich przyczyn i przewidywanie skutków.
2. Krytyczne korzystanie z różnych źródeł informacji dotyczących spraw publicznych.
3. Umiejętność formułowania, uzasadniania i obrony własnego stanowiska na forum publicznym.
4. Umiejętność organizowania działań o charakterze obywatelskim, zgodnych z normami i wartościami demokratycznymi.
5. Znajomość zasad i umiejętność stosowania procedur demokratycznych.
6. Znajomość podstaw ustroju Polski zawartych w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, w tym praw i obowiązków obywatelskich.
7. Rozróżnianie kompetencji poszczególnych organów władzy i instytucji państwowych i samorządowych.
8. Rozumienie stanowisk uczestników debaty publicznej i umiejętność krytycznej analizy ich argumentów.
9. Analizowanie motywów działań i wyborów dokonywanych przez uczestników życia

publicznego z punktu widzenia podstawowych wartości życia społecznego; ocena własnych decyzji i działań.

10. Orientacja w podstawowych zasadach prawa i polskiego systemu prawnego.
11. Rozumienie aktów prawnych; umiejętność formułowania argumentów dla poparcia własnego stanowiska.
12. Wypełnianie druków urzędowych (w szczególności w sprawie dowodu osobistego, prawa jazdy i paszportu), sporządzanie pism do władz publicznych i innych instytucji.
13. Umiejętność czytania ze zrozumieniem tekstów publicystycznych i popularnonaukowych dotyczących nauk społecznych, polityki i prawa.

MATEMATYKA

Cele edukacyjne

1. Przygotowanie do świadomego i pełnowartościowego uczestnictwa w świecie, w którym modele matematyczne odgrywają kluczową rolę.
2. Przystwojenie podstawowych struktur matematycznych w stopniu umożliwiającym rozpoznawanie ich przydatności i wykorzystanie w sytuacjach praktycznych, w szczególności:
 - 1) usystematyzowanie wiedzy o liczbach rzeczywistych oraz nabycie sprawności wykonywania obliczeń,
 - 2) opanowanie reguł rachunku algebraicznego,
 - 3) wdrożenie do opisywania oraz analizy zależności i zmienności za pomocą elementarnych funkcji,
 - 4) poznanie struktury otaczającej nas przestrzeni poprzez własności klasycznych obiektów geometrycznych; rozwój wyobraźni przestrzennej,
 - 5) poznanie elementarnych metod analizy zjawisk statystycznych i losowych oraz ich najprostszyc opisów kombinatorycznych.
3. Przyzwyczajenie do typowych elementów rozumowań matematycznych, w szczególności do stosowania pojęć takich jak: założenie, wniosek, dowód (także nie wprost), przykład i kontrprzykład.
4. WYROBIENIE umiejętności i potrzeby krytycznej oceny przeprowadzonego rozumowania lub otrzymanego wyniku obliczeń.

5. Wyrobienie nawyku samodzielnego zdobywania, analizowania i klasyfikowania informacji, stawiania hipotez i poszukiwania metod ich weryfikacji.
6. Kształtowanie umiejętności jasnego i precyzyjnego formułowania wypowiedzi oraz argumentowania.

Z a d a n i a s z k o ł y

1. Zapewnienie kształcenia promującego samodzielne, krytyczne i twórcze myślenie, ograniczenie do minimum działań schematycznych i odtwórczych.
2. Zapewnienie każdemu uczniowi warunków do rozwoju zdolności matematycznych na miarę jego możliwości poznawczych.
3. Przygotowanie uczniów do samodzielnego zdobywania wiedzy na dalszych etapach edukacji oraz w pracy zawodowej.
4. Wdrożenie uczniów do korzystania z nowoczesnych narzędzi (kalkulatory, komputery, multimedia) i źródeł informacji (podręczniki, słowniki, atlasy, encyklopedie, zasoby sieciowe).

T r e ś c i n a u c z a n i a

1. Liczby rzeczywiste:

- 1) liczby naturalne i całkowite,
- 2) liczby wymierne; rozwinięcia dziesiętne,
- 3) liczby niewymierne,
- 4) oś liczbowa; przedziały osi liczbowej,
- 5) wartość bezwzględna,
- 6) procenty i punkty procentowe; lokaty i kredyty,
- 7) błąd przybliżenia; szacowanie wartości liczbowych,
- 8) pierwiastki (w tym pierwiastki nieparzystego stopnia z liczb ujemnych),
- 9) potęgi liczb nieujemnych o wykładniku wymiernym i ich własności; informacja o własnościach potęg o wykładniku rzeczywistym,
- 10) logarytmy; podstawowe własności logarytmów.

2. Wyrażenia algebraiczne:

- 1) wzory skróconego mnożenia, w tym $(a \pm b)^3$; $a^3 \pm b^3$,
- 2) wielomiany; dodawanie, odejmowanie i mnożenie wielomianów,
- 3) wyrażenia wymierne,
- 4) dodawanie, odejmowanie, mnożenie i dzielenie wyrażeń wymiernych.

3. Równania i nierówności:

- 1) równania i nierówności kwadratowe z jedną niewiadomą,
- 2) proste równania wielomianowe,
- 3) proste równania wymierne.

4. Funkcje:

- 1) różne sposoby określania funkcji,
- 2) odczytywanie własności funkcji z wykresu,
- 3) proste przekształcenia wykresów funkcji liczbowych,
- 4) funkcja liniowa,
- 5) funkcja kwadratowa,
- 6) funkcja $f(x)=a/x$,
- 7) funkcja wykładnicza.

5. Ciągi:

- 1) przykłady ciągów,
- 2) ciąg arytmetyczny,
- 3) ciąg geometryczny.

6. Trygonometria:

- 1) funkcje sinus, cosinus i tangens kąta ostrego,
- 2) proste związki między funkcjami trygonometrycznymi.

7. Planimetria:

- 1) kąty w okręgu,
- 2) figury podobne,
- 3) zastosowania trygonometrii w planimetrii.

8. Geometria na płaszczyźnie kartezjańskiej:

- 1) równanie prostej na płaszczyźnie,
- 2) interpretacja geometryczna układu równań liniowych,
- 3) odległość punktów w układzie współrzędnych; równanie okręgu.

9. Stereometria:

- 1) równoległość i prostopadłość w przestrzeni,
- 2) kąt między prostą i płaszczyzną; kąt dwuścienny,
- 3) zastosowania trygonometrii w stereometrii.

10. Elementy statystyki opisowej. Teoria prawdopodobieństwa i kombinatoryka:

- 1) średnia arytmetyczna, średnia ważona, mediana, odchylenie standardowe,
- 2) zliczanie przypadków w prostych sytuacjach kombinatorycznych; zasada mnożenia,
- 3) obliczanie prawdopodobieństwa w przypadku skończonej liczby zdarzeń elementarnych.

O s i ą g n i ę c i a

1. Umiejętność budowania modeli matematycznych zjawisk z różnych dziedzin życia i ich stosowania:

- 1) opisywanie związków pomiędzy wielkościami liczbowymi za pomocą równań i nierówności,
- 2) wyznaczanie zależności funkcyjnych między wielkościami liczbowymi,
- 3) wyznaczanie związków metrycznych i miarowych w otaczającej przestrzeni,
- 4) budowanie modeli zjawisk losowych.

2. Umiejętność wykorzystania podstawowych narzędzi i technik matematycznych:

- 1) przeprowadzanie obliczeń dokładnych i przybliżonych (w tym procentowych), także z wykorzystaniem kalkulatora,
- 2) opisywanie zbiorów za pomocą równań, nierówności i ich układów,
- 3) rozwiązywanie pewnych typów równań oraz ich układów,
- 4) sporządzanie wykresów funkcji oraz odczytywanie własności funkcji z wykresu,
- 5) wyznaczanie związków miarowych dla figur płaskich i brył,
- 6) obliczanie prawdopodobieństw zdarzeń.

3. Umiejętność przeprowadzenia prostego rozumowania dedukcyjnego.

4. Umiejętność zdobywania i krytycznego analizowania informacji, formułowania hipotez oraz ich weryfikacji.

FIZYKA I ASTRONOMIA

Cele edukacyjne

1. Świadomość istnienia praw rządzących mikro- i makroświatem oraz wynikająca z niej refleksja filozoficzno-przyrodnicza.
2. Dostrzeganie natury i struktury fizyki oraz astronomii, ich rozwoju i związku z innymi naukami przyrodniczymi.
3. Przygotowanie do rozumnego odbioru i oceny informacji, a także podejmowania dyskusji i formułowania opinii.
4. Rozumienie znaczenia fizyki dla techniki, medycyny, ekologii, jej związków z różnymi dziedzinami działalności ludzkiej oraz implikacji społecznych i możliwości kariery zawodowej.
5. Zainteresowanie fizyką i astronomią.

Zadania szkoły

1. Nauczanie fizyki w sposób kontekstowy – w oparciu o zagadnienia występujące w życiu codziennym, w przyrodzie, w technice.
2. Rozszerzenie wiedzy fizycznej ucznia w celu pogłębienia rozumienia nauki, jej możliwości i ograniczeń.
3. Ukazanie roli eksperymentu, obserwacji i teorii w poznawaniu przyrody. Zapoznanie uczniów z budowaniem modeli oraz ich rolą w objaśnianiu zjawisk i tworzeniu teorii.
4. Kształcenie umiejętności krytycznego korzystania ze źródeł informacji poprzez analizę treści dotyczących nauki, zawartych w prasie, radiu i telewizji.
5. Wdrażanie uczniów do samodzielnego formułowania wypowiedzi o zagadnieniach fizycznych i astronomicznych, prowadzenia dyskusji w sposób terminologicznie i merytorycznie poprawny oraz rozwiązywania prostych problemów fizycznych.
6. Pokazywanie znaczenia, możliwości i piękna fizyki.
7. Inspirowanie dociekliwości i postawy badawczej uczniów.
8. Stworzenie warunków do planowania i prowadzenia eksperymentów oraz analizy ich wyników.

9. Wykorzystywanie metod komputerowych do budowania modeli i analizy wyników doświadczeń.
10. Zapoznanie z możliwościami współczesnych technik badawczych.

Treści nauczania

1. Ruch, jego powszechność i względność. Pojęcie ruchu w historii filozofii i w naukach przyrodniczych. Ruch w różnych układach odniesienia. Maksymalna szybkość przekazu informacji w przyrodzie i jej konsekwencje. Efekty relatywistyczne.
2. Oddziaływania w przyrodzie. Rodzaje oddziaływań w mikro- i makroświecie. Pola sił i ich wpływ na charakter ruchu.
3. Makroskopowe własności materii a jej budowa mikroskopowa. Model oscylatora harmonicznego i jego zastosowanie w opisie przyrody, ruch drgający (amplituda, okres, częstotliwość, przemiany energii). Mikroskopowe modele ciał makroskopowych o różnorodnych własnościach mechanicznych, elektrycznych, magnetycznych, optycznych oraz ich zastosowanie w urządzeniach codziennego użytku.
4. Porządek i chaos w przyrodzie. Procesy termodynamiczne, ich przyczyny i skutki. Procesy odwracalne i nieodwracalne, druga zasada termodynamiki, entropia, statystyczny charakter makroskopowych prawidłowości w przyrodzie.
5. Światło i jego rola w przyrodzie. Światło jako fala, długość fali, szybkość rozchodzenia się fali, interferencja i dyfrakcja, widmo fal elektromagnetycznych, barwa, odbicie i załamanie światła, rozszczepienie światła białego, polaryzacja światła. Kwantowy model światła, zjawisko fotoelektryczne i jego zastosowania. Budowa atomu, analiza spektralna, laser i jego zastosowania.
6. Energia i jej przemiany, transport energii. Przegląd poznanych form energii. Równoważność masy i energii. Elementy fizyki jądrowej. Energetyka jądrowa, reaktory a broń jądrowa. Promieniotwórczość, jej zastosowania i zagrożenia. Transport energii w ruchu falowym. Konwekcja. Przewodnictwo cieplne. Przewodnictwo elektryczne.
7. Budowa i ewolucja Wszechświata. Czas – przestrzeń – materia – energia. Cząstki elementarne a historia Wszechświata. Obserwacyjne podstawy kosmologii. Modele kosmologiczne. Galaktyki i ich układy. Ewolucja gwiazd.
8. Jedność mikro- i makroświata. Fale materii, dowody eksperymentalne falowych cech cząstek elementarnych, dualizm falowo-korpuskularny. Pomiar makroskopowy w

fizyce a pomiary w mikroświecie kwantowym, niepewności pomiarowe a zasada nieoznaczoności.

9. Fizyka a filozofia. Zakres stosowalności teorii fizycznych. Determinizm i indeterminizm w opisie przyrody. Elementy metodologii nauk, metoda indukcyjna i hipotetyczno-dedukcyjna, metody statystyczne.
10. Narzędzia współczesnej fizyki i ich rola w badaniu mikro- i makroświata. Laboratoria i metody badawcze współczesnych fizyków. Współczesne obserwatoria astronomiczne. Osiągnięcia naukowe minionego wieku i ich znaczenie.

Podstawą do realizacji powyższych treści nauczania są elementarne wiadomości i umiejętności z zakresu mechaniki, elektromagnetyzmu, fizyki cząsteczkowej i optyki, wyniesione przez ucznia z gimnazjum. Nawiązanie do nich w trakcie realizacji poszczególnych haseł jest niezbędne.

O s i ą g n i ę c i a

1. Umiejętność obserwacji i opisywania zjawisk fizycznych i astronomicznych.
2. Umiejętność posługiwania się ze zrozumieniem wybranymi pojęciami fizycznymi.
3. Umiejętność wykorzystywania modeli do wyjaśniania zjawisk i procesów fizycznych oraz świadomość granic stosowalności wybranych modeli.
4. Umiejętność planowania i wykonywania doświadczeń fizycznych i prostych obserwacji astronomicznych, zapisywania i analizowania ich wyników.
5. Umiejętność sporządzania i interpretacji wykresów.
6. Umiejętność korzystania z praw i zasad fizyki do wyjaśniania wybranych zjawisk zachodzących w przyrodzie.
7. Umiejętność wykorzystywania wiedzy fizycznej do wyjaśniania zasad działania i bezpiecznego użytkowania wybranych urządzeń technicznych.
8. Umiejętność wskazania przykładów degradacji środowiska wynikającej z technicznej działalności człowieka oraz możliwych sposobów zapobiegania tej degradacji.
9. Ogólna znajomość prawidłowości przyrodniczych i metod ich poznawania.

CHEMIA

C e l e e d u k a c y j n e

1. Zrozumienie znaczenia przemian chemicznych zachodzących w otaczającym świecie.
2. Uświadomienie roli chemii w rozwoju cywilizacji i w życiu codziennym.

3. Dostrzeganie wpływu działalności człowieka na środowisko i przyswojenie wiedzy niezbędnej do prowadzenia działań proekologicznych.

Zadania szkoły

1. Kształtowanie badawczego sposobu myślenia, właściwego dla nauk przyrodniczych.
2. Rozwijanie umiejętności obserwacji, wyciągania wniosków z przeprowadzonych eksperymentów i formułowania uogólnień.
3. Wyrabianie umiejętności posługiwania się zdobytą wiedzą chemiczną.
4. Przygotowywanie uczniów do prawidłowego korzystania z różnorodnych źródeł informacji.
5. Kształtowanie postaw uczniów zgodnych z zasadami dbałości o własne zdrowie i ochronę środowiska przyrodniczego.

Treści nauczania

1. Współczesny, uproszczony model budowy atomu. Izotopy. Promieniotwórczość naturalna.
2. Zależność pomiędzy budową atomów a położeniem pierwiastków w układzie okresowym i ich właściwościami.
3. Zależność właściwości fizycznych i chemicznych substancji od rodzaju wiązania chemicznego.
4. Reakcje chemiczne a zjawiska fizyczne. Ilościowe prawa rządzące przemianami chemicznymi. Reakcje syntezy, analizy i wymiany.
5. Mol. Molowa interpretacja przemian chemicznych. Objętość molowa.
6. Szybkość reakcji chemicznych.
7. Reakcje endo- i egzoenergetyczne.
8. Proste reakcje utleniania-redukcji i ich rola w przyrodzie oraz życiu codziennym.
9. Roztwory nasycone i nienasycone. Sposoby wyrażania stężeń roztworów - stężenie procentowe i molowe.
10. Dysocjacja elektrolityczna. Reakcje w roztworach wodnych elektrolitów - reakcje zobojętnienia i strącania osadów.
11. Właściwości wybranych metali i niemetali.
12. Węglowodory nasycone, nienasycone i aromatyczne - budowa i właściwości.
13. Źródła węglowodorów w przyrodzie.
14. Jednofunkcyjne pochodne węglowodorów – otrzymywanie i właściwości.

15. Najważniejsze wielofunkcyjne pochodne węglowodorów – występowanie, właściwości, zastosowanie i ich znaczenie w życiu człowieka.
16. Chemia w życiu gospodarczym, społecznym i ochronie środowiska. Praktyczne zastosowania poznanych substancji chemicznych i zagrożenia powodowane niewłaściwym ich wykorzystaniem.

O s i ą g n i ę c i a

1. Dostrzeganie przemian chemicznych w środowisku przyrodniczym oraz czynników wpływających na ich przebieg.
2. Umiejętność posługiwania się zdobytą wiedzą chemiczną w życiu codziennym.
3. Umiejętność korzystania z różnorodnych źródeł informacji, na przykład układu okresowego pierwiastków, literatury popularnonaukowej i Internetu.
4. Umiejętność zapisywania równań prostych reakcji chemicznych oraz opisywania efektów energetycznych im towarzyszących.
5. Posługiwanie się podstawowym słownictwem chemicznym.
6. Umiejętność wykonywania prostych obliczeń chemicznych.
7. Znajomość najważniejszych pierwiastków i związków chemicznych, ich właściwości i zastosowania.

BIOLOGIA

C e l e e d u k a c y j n e

1. Pogłębianie rozumienia podstaw działania własnego organizmu w stosunku do wiedzy nabytej w gimnazjum.
2. Kształtowanie postawy odpowiedzialności za zdrowie swoje i innych.
3. Rozumienie zależności istniejących w środowisku przyrodniczym.
4. Rozumienie zależności człowieka od środowiska i wpływu człowieka na środowisko.
5. Rozumienie potrzeby zachowania bioróżnorodności.

Z a d a n i a s z k o ł y

1. Umożliwienie uczniom zrozumienia zasad funkcjonowania własnego organizmu.
2. Rozwijanie poczucia odpowiedzialności za działania podejmowane w najbliższym środowisku.

Treści nauczania

1. Organizm człowieka jako zintegrowana całość i prawidłowe jego funkcjonowanie:
 - 1) główne funkcje organizmu i struktury anatomiczne odpowiedzialne za wypełnianie tych funkcji,
 - 2) wzajemne oddziaływanie układów i homeostaza parametrów ustrojowych (w szczególności stała temperatura ciała, stały skład płynów ustrojowych, w tym stężenia glukozy we krwi, stałe ciśnienie krwi),
 - 3) mózg jako główny ośrodek kontrolno-integracyjny organizmu: zmysły, neuroprzekazniki, plastyczność działania mózgu (rozwój, uczenie się, pamięć), stres, emocje i ich zaburzenia, osobowość,
 - 4) układ odpornościowy i jego znaczenie dla zdrowia człowieka, antygeny, przeciwciała, cytokiny, szczepienia ochronne, alergię, przeszczepy, zaburzenia odporności,
 - 5) układ mięśniowy i jego znaczenie dla prawidłowego funkcjonowania ciała, typy mięśni, prawidłowy rozwój umięśnienia, predyspozycje do ćwiczeń fizycznych, prozdrowotne znaczenie aktywności fizycznej, szkodliwość dopingu,
 - 6) rozwój człowieka: poczęcie, rozwój zarodka i płodu, poród, rozwój noworodka,
 - 7) czynniki chorobowe: wirusy, bakterie, pasożyty, trucizny; antybiotyki,
 - 8) choroba nowotworowa, onkogeneza i onkoprofilaktyka,
 - 9) choroby układu krwionośnego, miażdżyca, nadciśnienie, zawał, profilaktyka chorób krążeniowych.
2. Odżywianie się człowieka:
 - 1) budowa i funkcja układu pokarmowego człowieka,
 - 2) główne składniki pokarmowe i ich źródła (białka, cukry, tłuszcze),
 - 3) dieta pełno- i niepełnowartościowa, aminokwasy egzogenne, witaminy, mikroelementy i ich źródła,
 - 4) aminokwasy egzogenne,
 - 5) zawartość energetyczna pokarmu, potrzeby energetyczne organizmu, koszty energetyczne wybranych form aktywności fizycznej, otyłość, anoreksja i bulimia,
 - 6) witaminy, mikroelementy i ich źródła.
3. Elementy genetyki:
 - 1) budowa DNA, kod genetyczny, gen, synteza białek, genom człowieka,
 - 2) mutacje i czynniki mutagenne,
 - 3) choroby dziedziczne i diagnostyka molekularna w medycynie,

- 4) zasady inżynierii genetycznej, zastosowanie biotechnologii.
4. Elementy ekologii i ochrony środowiska:
- 1) ewolucja i różnorodność biologiczna (genetyczna, gatunkowa i ekosystemów), pochodzenie człowieka, znaczenie różnorodności biologicznej dla człowieka,
 - 2) czynniki kształtujące różnorodność biologiczną i sprzyjające jej utrzymywaniu się (różnorodność siedlisk, zależności międzygatunkowe),
 - 3) nowoczesne formy uprawy roślin i nowe odmiany zwierząt hodowlanych, korzyści i zagrożenia z punktu widzenia środowiska i zdrowia (rośliny i zwierzęta transgeniczne).

O s i ą g n i ę c i a

1. Znajomość funkcji fizjologicznych różnych układów organizmu ludzkiego.
2. Rozpoznawanie zagrożeń dla zdrowia człowieka i znajomość zasad działania na rzecz własnego zdrowia.
3. Rozumienie zasad dziedziczenia; dostrzeganie korzyści i zagrożeń wynikających z postępów w genetyce.
4. Znajomość przyczyn aktualnego stanu środowiska w skali lokalnej, krajowej, światowej oraz sposobów przeciwdziałania niekorzystnym zmianom.
5. Świadomość wartości różnorodności biologicznej.

GEOGRAFIA

C e l e e d u k a c y j n e

1. Rozszerzenie wiedzy niezbędnej do zrozumienia istoty zjawisk oraz charakteru i dynamiki procesów zachodzących w środowisku geograficznym w skali lokalnej, krajowej (geografia Polski), wielkich regionów i świata.
2. Poznanie, zrozumienie i interpretowanie związków przyczynowo-skutkowych i funkcjonalnych w różnych skalach przestrzennych i czasowych.
3. Zdobycie umiejętności geograficznych niezbędnych do stosowania w praktyce opanowanej wiedzy geograficznej.
4. Przekonanie o potrzebie uczestnictwa w rozwoju własnego regionu i Polski oraz podejmowania działań na rzecz zachowania ich dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego.

5. Zrozumienie złożoności świata, współzależności jego poszczególnych elementów i gotowości do udziału w jego przekształcaniu zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju.

Zadania szkoły

1. Przygotowanie uczniów do samodzielnego zdobywania wiedzy i umiejętności geograficznych.
2. Zapewnienie uczniom dostępu do różnorodnych źródeł informacji geograficznej, ze szczególnym uwzględnieniem materiałów kartograficznych.
3. Zapewnienie uczniom możliwości prowadzenia obserwacji terenowych.

Treści nauczania

1. Korzystanie z różnorodnych źródeł informacji geograficznej.
2. Funkcjonowanie systemu przyrodniczego Ziemi – zjawiska, procesy, wzajemne zależności, zmienność środowiska w przestrzeni i w czasie, między innymi zmiany pogody i ich prognozowanie, klęski żywiołowe. Równowaga ekologiczna.
3. Funkcjonalne i przestrzenne powiązania oraz wzajemne zależności w systemie człowiek – przyroda – gospodarka. Typy gospodarowania w środowisku i ich następstwa, na wybranych przykładach (stref, kontynentów, krajów), ze szczególnym uwzględnieniem Polski.
4. Przyczyny i skutki nierównomiernego rozmieszczenia ludności na Ziemi.
5. Problemy demograficzne społeczeństw (ze szczególnym uwzględnieniem Polski). Współczesne migracje ludności. Procesy przekształcania sieci osadniczej (wielkie miasta, suburbia, wyludnianie się terenów wiejskich).
6. Świat w fazie przemian społecznych, gospodarczych i politycznych. Modernizacja, restrukturyzacja, globalizacja. Biedni i bogaci współczesnego świata.
7. Konflikty zbrojne i inne zagrożenia społeczno-ekonomiczne. Procesy przechodzenia od izolacji do integracji; współpraca między społecznościami; procesy integracji i dezintegracji w Europie (ze szczególnym uwzględnieniem roli Polski); euroregiony i miasta (gminy) „bliźniacze” jako przykład współpracy międzynarodowej na szczeblu regionalnym i lokalnym.
8. Możliwości rozwoju turystyki i rekreacji wynikające z uwarunkowań i następstw przyrodniczych, społeczno – ekonomicznych i kulturowych.

O s i ą g n i ę c i a

1. Posługiwanie się terminologią geograficzną.
2. Rozszerzenie wiedzy z zakresu funkcjonowania systemu człowiek – środowisko, ze szczególnym uwzględnieniem aspektów przestrzennych.
3. Korzystanie z różnorodnych źródeł informacji geograficznej: map, planów, roczników statystycznych, zdjęć, profili, przekrojów, rysunków, czasopism, przewodników, literatury popularnonaukowej, Internetu, GIS-u¹⁾ i innych.
4. Selekcjonowanie, porządkowanie, analizowanie i interpretowanie informacji o stanie i zmianach środowiska geograficznego oraz sytuacji społecznej, politycznej i ekonomicznej.
5. Prezentowanie wyników analiz geograficznych różnymi metodami graficznymi (w tym kartograficznymi) i statystycznymi.
6. Dostrzeganie i analizowanie relacji między poszczególnymi elementami środowiska przyrodniczego oraz działalnością człowieka w skali globalnej, regionalnej i lokalnej.
7. Prognozowanie (na zasadzie ekstrapolacji istniejących tendencji) stanu środowiska poszczególnych obszarów (z uwzględnieniem interakcji Ziemia-człowiek).

WIEDZA O KULTURZE

C e l e e d u k a c y j n e

1. Przygotowanie do aktywnego i pełnego uczestnictwa w życiu kulturalnym oraz bezpośredniego obcowania z dziełami sztuki przez rozwijanie:
 - 1) wrażliwości estetycznej oraz indywidualnych zdolności artystycznych,
 - 2) umiejętności refleksyjnej i krytycznej oceny zjawisk w kulturze i sztuce,
 - 3) samodzielności w poszerzaniu wiedzy z różnych dziedzin sztuki,
 - 4) poczucia tożsamości z kulturą własnego regionu i kraju.
2. Nabycie, niezbędnej świadomemu uczestnikowi życia kulturalnego, wiedzy z zakresu różnych dziedzin sztuki: architektury, plastyki, muzyki, teatru, filmu.
3. Stymulowanie intelektualnego i emocjonalnego rozwoju poprzez różnorodne formy aktywności artystycznej.

¹⁾ Angielski skrót Geograficznych Systemów Informacyjnych.

4. Poznawanie dziedzictwa narodowego, w tym najwybitniejszych dzieł sztuki. Rozwijanie wrażliwości na ochronę dziedzictwa narodowego.
5. Wykształcenie potrzeby bezpośredniego obcowania z dziełami sztuki i aktywnego uczestnictwa w kulturze.
6. Kształtowanie zachowań sprzyjających ochronie dziedzictwa narodowego.

Zadania szkoły

1. Umożliwienie uczniom aktywnego udziału w różnorodnych formach życia kulturalnego.
2. Stymulowanie intelektualnego i emocjonalnego rozwoju poprzez bezpośredni kontakt z dziełami sztuki oraz różnorodne formy aktywności artystycznej.
3. Umożliwienie rozwijania wybranych rodzajów aktywności twórczej przez indywidualne lub zespołowe formy działań artystycznych o twórczym lub odtwórczym charakterze.
4. Rozbudzenie zainteresowania kulturą regionu i lokalnym życiem kulturalnym.
5. Ukazywanie dziedzictwa narodowego i rozwijanie poczucia jego wartości.
6. Wyzwalanie inicjatywy uczniów w animowaniu społecznej aktywności kulturalnej.

Treści nauczania

1. Dzieło sztuki – pojęcie, funkcja, temat, treści i forma we wzajemnych relacjach.
2. Podstawowe wiadomości o stylach, epokach, wybitnych twórcach i ich dziełach.
3. Związki i zależności pomiędzy różnymi dziedzinami sztuki oraz pomiędzy kulturą narodową i kulturą regionu.
4. Różne funkcje sztuki.
5. Ocena i interpretacja dzieł różnych dziedzin sztuki.
6. Różnorodne formy kontaktu z dziełami sztuki.
7. Rodzaje zabytków, ich specyfika i sposoby użytkowania. Obowiązujące w Polsce zasady ochrony. Obiekty wpisane na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO znajdujące się w Polsce.
8. Zasady dotyczące ochrony prawa autorskiego.

Osiągnięcia

1. Znajomość dzieł różnych dziedzin i epok kultury narodowej i światowej.
2. Umiejętność dostrzegania walorów kultury własnego regionu.

3. Umiejętność powiązania dzieła sztuki z epoką i stylem.
4. Świadomość różnych funkcji sztuki.
5. Dostrzeganie związków zachodzących pomiędzy różnymi dziedzinami sztuki.
6. Umiejętność dokonywania charakterystyki dzieł sztuki.
7. Rozwinięcie wybranych form aktywności artystycznej w zakresie różnych dziedzin sztuki.
8. Znajomość elementarnych zasad ochrony dziedzictwa narodowego.
9. Znajomość wybitnych dzieł dziedzictwa narodowego.

PODSTAWY PRZEDSIĘBIORCZOŚCI

Cele edukacyjne

1. Przygotowanie do aktywnego i świadomego uczestnictwa w życiu gospodarczym.
2. Kształcenie postawy rzetelnej pracy i przedsiębiorczości.
3. Kształtowanie umiejętności pracy w zespole i skutecznego komunikowania się.
4. Kształtowanie umiejętności aktywnego poszukiwania pracy i świadomego jej wyboru.
5. Poznanie mechanizmów funkcjonowania gospodarki rynkowej.
6. Rozwijanie zainteresowania podejmowaniem i prowadzeniem działalności gospodarczej. Poznanie podstawowych zasad podejmowania i prowadzenia działalności gospodarczej w różnych formach, w tym zasad etycznych.
7. Poznanie roli państwa i prawa w gospodarce rynkowej. Rola państwa w tworzeniu norm prawnych przeciwdziałających korupcji.
8. Poznanie zasad funkcjonowania gospodarki europejskiej i światowej.

Zadania szkoły

1. Zapewnienie uczniom możliwości uzyskania wiedzy, umiejętności i kształtowania postaw przedsiębiorczych, warunkujących aktywne uczestnictwo w życiu gospodarczym, z uwzględnieniem zasad etycznych.
2. Pomoc w rozwijaniu u uczniów umiejętności samokształcenia i samodoskonalenia oraz indywidualnych zainteresowań prowadzeniem działalności gospodarczej.
3. Tworzenie sprzyjającej atmosfery dla współpracy szkoły z przedstawicielami życia gospodarczego w regionie.
4. Wspomaganie uczniów w wyborze kierunku dalszego kształcenia.
5. Umożliwienie poznania specyfiki lokalnego rynku pracy.

Treści nauczania

1. Postawa przedsiębiorczości. Mocne i słabe strony własnej osobowości, samoakceptacja, asertywność, inicjatywność, odpowiedzialność.
2. Organizacja pracy. Zasady pracy zespołowej. Kierowanie i podejmowanie decyzji, z uwzględnieniem zasad etycznych obowiązujących w działalności gospodarczej oraz etyki pracy.
3. Mobbing w miejscu pracy, sposoby przeciwdziałania.
4. Zależność między zyskiem a ryzykiem.
5. Motywy aktywności zawodowej i gospodarczej człowieka. Rodzaje potrzeb. Zdolność do wyznaczania sobie celów i zadań.
6. Funkcjonowanie rynku i gospodarki rynkowej. Rola norm etycznych w funkcjonowaniu rynku („kreatywna księgowość”, korupcja).
7. Funkcjonowanie giełdy papierów wartościowych.
8. Gospodarstwa domowe – dochody i wydatki, inwestowanie własnych pieniędzy. Ochrona praw konsumentów.
9. System zabezpieczenia emerytalnego. Ubezpieczenie zdrowotne i ubezpieczenia majątkowe.
10. Przedsiębiorstwo w gospodarce – różnorodność form organizacyjno-prawnych i ich rola w rozwoju gospodarki.
11. Majątek przedsiębiorstwa. Koszty i przychody oraz zasady rozliczeń finansowych przedsiębiorstwa.
12. Formy pozyskiwania kapitału i jego inwestowania.
13. Planowanie procedury podjęcia działalności gospodarczej.
14. Nawiązywanie i rozwiązywanie stosunku pracy. Podstawowe prawa i obowiązki pracownika i pracodawcy.
15. Rola państwa w gospodarce rynkowej. Podstawowe funkcje ekonomiczne państwa.
16. Wzrost gospodarczy i jego mierniki.
17. Pieniądz i banki – bank centralny, banki komercyjne, bankowe i pozabankowe usługi finansowe. Inflacja.
18. Budżet państwa, budżety jednostek samorządu terytorialnego – funkcje, źródła wpływów, kierunki wydatków.
19. Rynek pracy i bezrobocie.
20. Metody aktywnego poszukiwania pracy. Instytucje wspomagające aktywne poszukiwanie pracy.

21. Współpraca gospodarcza Polski z zagranicą. Integracja z Unią Europejską.
22. Proces globalizacji gospodarki i jego konsekwencje dla Polski.
23. Etyka biznesu.

O s i ą g n i ę c i a

1. Dokonanie trafnej samooceny oraz umiejętność autoprezentacji.
2. Umiejętność stosowania podstawowych zasad pracy w zespole i prowadzenia negocjacji.
3. Planowanie budżetu gospodarstwa domowego.
4. Rozróżnianie form inwestowania.
5. Umiejętność przewidywania opłacalności przedsięwzięcia gospodarczego w kontekście wydatków i przychodów, zysku i ryzyka. Obliczanie wyniku finansowego przedsiębiorstwa na prostych przykładach.
6. Identyfikowanie podstawowych form własności oraz form organizacyjno – prawnych przedsiębiorstw.
7. Przygotowanie dokumentów do założenia i prowadzenia przedsiębiorstwa oraz stosowanie wymaganych procedur w celu podjęcia działalności gospodarczej przez osobę fizyczną.
8. Obliczanie prostych przykładów dotyczących wyniku finansowego przedsiębiorstwa.
9. Przygotowanie podstawowych dokumentów niezbędnych w ubieganiu się o pracę oraz prowadzenie rozmowy kwalifikacyjnej z pracodawcą w warunkach symulowanych.
10. Znajomość podstawowych przepisów prawa dotyczących zatrudnienia oraz praw i obowiązków pracowników i pracodawców.
11. Odróżnianie zachowań etycznych i nieetycznych w roli pracodawcy i pracownika.
12. Identyfikowanie podstawowych wskaźników makroekonomicznych (PKB, PNB - nominalny i realny oraz w przeliczeniu na jednego mieszkańca, inflacja, bezrobocie).
13. Rozumienie wpływu polityki fiskalnej i monetarnej na życie gospodarcze kraju.
14. Wskazywanie korzyści i zagrożeń wynikających ze współpracy międzynarodowej, w tym z integracji Polski z Unią Europejską oraz globalizacji gospodarki.

TECHNOLOGIA INFORMACYJNA

C e l e e d u k a c y j n e

1. Wychowanie do świadomego i sprawnego posługiwania się komputerem oraz

narzędziami i metodami informatyki.

2. Przygotowanie do aktywnego funkcjonowania w tworzącym się społeczeństwie informacyjnym.

Zadania szkoły

1. Stworzenie warunków do korzystania ze sprzętu oraz programów komputerowych wspomagających różne dziedziny nauczania.
2. Wspomaganie rozwoju umiejętności analizowania i rozwiązywania problemów z zakresu nauczania szkolnego i codziennego życia, z wykorzystaniem odpowiednio dobranych metod i środków informatycznych.
3. Pogłębienie wiedzy i rozwijanie umiejętności informatycznych wyniesionych z poprzednich etapów edukacyjnych.

Treści nauczania

1. Opracowywanie dokumentów o rozbudowanej strukturze zawierających informacje pochodzące z różnych źródeł.
2. Rozwiązywanie zadań z zakresu różnych dziedzin nauczania z wykorzystaniem programów komputerowych i metod informatyki.
3. Podstawowe formy organizowania informacji w bazach danych spotykanych w otoczeniu ucznia. Wyszukiwanie informacji w bazach danych, formułowanie rozbudowanych zapytań.
4. Korzystanie z informacji związanych z kształceniem, pochodzących z różnych źródeł oraz komunikowanie się poprzez sieć.
5. Wspomaganie prezentacji prac uczniów z zastosowaniem programów komputerowych. Prezentacja w sieci.
6. Rozwój zastosowań komputerów. Prawne i społeczne aspekty zastosowań informatyki.

Osiągnięcia

1. Opracowywanie dokumentów z wykorzystaniem różnych narzędzi informatycznych i różnych źródeł informacji.
2. Tworzenie prezentacji z wykorzystaniem programów komputerowych.
3. Posługiwanie się programami komputerowymi i metodami informatyki w uczeniu się i rozwiązywaniu problemów.
4. Korzystanie z dostępnych źródeł informacji za pomocą komputerów.

5. Komunikowanie się z wykorzystaniem sieci komputerowej.

WYCHOWANIE FIZYCZNE

Cele edukacyjne

1. Znajomość zasad racjonalnej troski o zdrowie i sprawność fizyczną, uwarunkowanych systematycznym uprawianiem różnych form aktywności sportowej, rekreacyjnej i turystycznej.
2. Kształtowanie postaw moralnych i społecznych poprzez wartości odnajdywane w sporcie, rekreacji i turystyce, w szczególności takich jak wytrwałość, systematyczność, odpowiedzialność, samodyscyplina, równość szans, szacunek dla przeciwnika, „czysta gra”, umiejętność właściwego zachowania się w sytuacji zwycięstwa i porażki.
3. Motywacja do podejmowania samodzielnych działań na rzecz harmonijnego rozwoju fizycznego, ze szczególnym uwzględnieniem indywidualnych właściwości morfologicznych i funkcjonalnych.

Zadania szkoły

1. Uzupełnienie i utrwalenie wiedzy uczniów niezbędnej dla podejmowania świadomej, systematycznej aktywności fizycznej jako warunku zdrowego stylu życia i racjonalnej troski o witalną gotowość organizmu do przeciwstawiania się negatywnym skutkom cywilizacji.
2. Wdrażanie do samodzielnych działań na rzecz harmonijnego rozwoju fizycznego oraz dbałości o należyty poziom sprawności fizycznej.
3. Przygotowanie uczniów do roli organizatora i aktywnego uczestnika różnorodnych form aktywności fizycznej oraz odbiorcy (kibica) widowisk sportowych.
4. Organizowanie różnorodnych zajęć z zakresu „sportów całego życia”, ze szczególnym zwróceniem uwagi na formy aktywności ruchowej najbardziej odpowiednie dla rodzinnego uprawiania sportu.

Treści nauczania

1. Ćwiczenia wzmacniające muskulaturę i stymulujące funkcjonowanie układu krążenia.

2. Ćwiczenia z obciążeniem na odpowiednich dystansach z wykorzystaniem przyrządów i przyborów w celu podniesienia poziomu sprawności fizycznej.
3. Ćwiczenia doskonalące ruchowe umiejętności użyteczne i rekreacyjno-sportowe.
4. Sędziowanie w wybranych dyscyplinach sportowych.
5. Zajęcia i imprezy sportowe.
6. Zajęcia i imprezy turystyczne i rekreacyjne.
7. Ćwiczenia relaksacyjne na rzecz zachowania zdrowia fizycznego i psychicznego.
8. Samokontrola i samoocena rozwoju fizycznego, sprawności i umiejętności ruchowych.
9. Historia sportu i olimpiizmu.

O s i ą g n i ę c i a

1. Samoocena możliwości i potrzeb ruchowych na podstawie pomiaru podstawowych właściwości somatycznych i fizjologicznych.
2. Umiejętne stosowanie ćwiczeń kształtujących prawidłową postawę ciała oraz sprawność fizyczną i ruchową.
3. Organizowanie i aktywne uczestnictwo w indywidualnych i zespołowych formach aktywności sportowej, rekreacyjnej i turystycznej.
4. Stosowanie różnorodnych form relaksacji po pracy umysłowej i fizycznej.
5. Przyjęcie odpowiedzialności za zdrowie własne i innych.

PRZYSPOSOBIENIE OBRONNE

C e l e e d u k a c y j n e

1. Wyposażenie uczniów w wiedzę i umiejętności niezbędne do racjonalnego i skutecznego działania i współdziałania w przypadku wystąpienia zagrożenia bezpieczeństwa życia, zdrowia, mienia i środowiska.
2. Przygotowanie do aktywnego uczestnictwa w przedsięwzięciach o charakterze obronnym.

Z a d a n i a s z k o ł y

1. Wspieranie uczniów w pogłębianiu wiedzy i doskonaleniu umiejętności z zakresu bezpieczeństwa.

2. Kształtowanie świadomości obronnej młodzieży.
3. Pomoc w wyrabianiu nawyku racjonalnych zachowań w sytuacjach szczególnych oraz przygotowanie do uczestnictwa w przedsięwzięciach o charakterze obronnym organizowanych przez organy administracji rządowej i samorządowej oraz organizacje społeczne.
4. Przygotowywanie uczniów do podejmowania samodzielnych działań w sytuacjach kryzysowych i rozwijania umiejętności organizatorskich w tej dziedzinie.

Treści nauczania

1. System obronności Rzeczypospolitej Polskiej:
 - 1) podsystemy obronności państwa,
 - 2) powinności obronne władz samorządowych, instytucji i obywateli.
2. Rodzaje sił zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, ich charakterystyka i przeznaczenie.
3. Ochrona cywilna:
 - 1) cel, zadania i organizacja,
 - 2) ochrona ludności, zwierząt, żywności i dóbr materialnych w ramach powszechnej samoobrony,
 - 3) sposoby alarmowania ludności,
 - 4) zachowanie się podczas ewakuacji,
 - 5) znaki i barwy bezpieczeństwa.
4. Wybrane problemy międzynarodowego prawa humanitarnego dotyczące ochrony ludności i dóbr kultury.
5. Zagrożenia czasu pokoju, ich źródła, przeciwdziałanie ich powstawaniu, zasady postępowania w przypadku ich wystąpienia i po ich ustąpieniu:
 - 1) zagrożenia biologiczne i chemiczne,
 - 2) zagrożenia radiacyjne,
 - 3) zagrożenia powodziowe i zatopienia,
 - 4) zagrożenia pożarowe, posługiwanie się podręcznym sprzętem przeciwpożarowym,
 - 5) zagrożenia ekologiczne, ze szczególnym uwzględnieniem zagrożeń lokalnych.
6. Zagrożenia czasu wojny:
 - 1) formy i rodzaje walki zbrojnej,
 - 2) podstawowe środki rażenia współczesnych sił zbrojnych,
 - 3) obrona przed środkami walki.
7. Psychologiczne skutki sytuacji kryzysowych i sposoby radzenia sobie z nimi:

- 1) stres i jego wpływ na zachowanie ludzi,
 - 2) zjawisko paniki, przeciwdziałanie mu i sposoby postępowania w sytuacjach kryzysowych.
8. Pierwsza pomoc w nagłych wypadkach:
- 1) ocena sytuacji w miejscu wypadku,
 - 2) zabezpieczenie miejsca wypadku,
 - 3) ocena stanu poszkodowanego i kontrola jego funkcji życiowych,
 - 4) udzielanie pierwszej pomocy w przypadku oparzeń, złamań i zwichnięć, krwotoków, duszenia się ciałem obcym, utraty przytomności, utraty oddechu, zatrzymania krążenia, wstrząsu pourazowego.
9. Rola jednostki w kształtowaniu bezpieczeństwa własnego i społecznego:
- 1) predyspozycje osobowościowe, otoczenie społeczne jako czynniki ryzyka stania się ofiarą przestępstwa,
 - 2) sytuacje kryminogenne, umiejętność ich unikania,
 - 3) zjawiska patologiczne występujące wśród dzieci i młodzieży,
 - 4) prospołeczne zachowania w kształtowaniu bezpieczeństwa.
10. Służba wojskowa:
- 1) ogólny charakter służby i jej prawne uregulowania,
 - 2) podstawowe uzbrojenie i wyposażenie żołnierza,
 - 3) podstawy żołnierskiego zachowania.
11. Terenoznawstwo:
- 1) zasady orientowania się w terenie,
 - 2) posługiwanie się mapą,
 - 3) marsz na azymut,
 - 4) sporządzanie szkicu.
12. Podstawy planowania i organizowania działań:
- 1) sporządzanie planu,
 - 2) stawianie zadań do wykonania,
 - 3) opracowanie i przedstawienie meldunku sytuacyjnego.
13. Strzelectwo sportowe lub bieg na orientację.

O s i ą g n i ę c i a

1. Rozróżnianie podsystemów (struktur) obronności kraju, rozumienie ich roli oraz form spełniania powinności obronnych przez organy władzy i obywateli.
2. Znajomość zasad postępowania w przypadku wystąpienia zagrożenia.
3. Umiejętność udzielania pierwszej pomocy poszkodowanym w różnych stanach zagrażających życiu i zdrowiu człowieka.
4. Umiejętność posługiwania się podręcznym sprzętem gaśniczym.
5. Orientowanie się w terenie według mapy i bez mapy.
6. Znajomość zasad planowania i organizowania działań.

ETYKA²⁾

Cele edukacyjne

1. Rozwijanie wrażliwości moralnej.
2. Kształtowanie rozpoznawania wartości moralnych oraz zdolności odróżniania dobra od zła.
3. Dokonywanie trafnej oceny moralnej podejmowanych działań w życiu osobistym, w grupie, szkole, społeczności lokalnej.
4. Przyjmowanie odpowiedzialności za słowa i czyny.
5. Podjęcie samokontroli i pracy nad sobą.

Zadania szkoły

1. Uświadamianie istotnego znaczenia zasad i wartości moralnych w rozwoju osobowym człowieka, w kształtowaniu wzajemnych stosunków między ludźmi oraz w życiu publicznym.
2. Kształtowanie rozumienia własnej indywidualności i chronienia osobowej tożsamości przed zagubieniem w kulturze masowej.
3. Uświadamianie znaczenia samokontroli i konieczności pracy nad sobą dla osobowego rozwoju.
4. Pomoc w kształtowaniu więzi z rodziną, ojczyzną i kulturą na gruncie przyjmowanych wartości.

²⁾ Nauczanie religii jest realizowane zgodnie z odrębnymi przepisami.

5. Pomoc w kształtowaniu relacji z otoczeniem opartych o właściwą hierarchię wartości. Tworzenie warunków do refleksji nad przykładami naruszania norm i wartości demokratycznych w życiu publicznym.

Treści nauczania

1. Etyka a pozostałe dyscypliny filozoficzne i nauki szczegółowe. Moralność, etos, prawo, obyczaje i styl życia.
2. Ogólnofilozoficzne założenia etyki. Kwestie metaetyczne. Etyki religijne i świeckie.
3. Teorie i szkoły etyczne. Koncepcje etyczne w nurcie filozofii klasycznej.
4. Człowiek jako osoba i jego działanie. Etyczna analiza aktywności ludzkiej. Motywy podejmowanych decyzji.
5. Cel i sens ludzkiej egzystencji. Hierarchie celów. Szczęście w życiu ludzkim. Rozwój moralny i duchowy człowieka jako osoby. Rola oddziaływań wychowawczych.
6. Dobro moralne i wartości moralne. Hierarchia wartości. Wartości autoteliczne i instrumentalne. Konflikt wartości. Wartości wybierane i realizowane.
7. Prawo moralne, imperatyw moralny, w tym prawo naturalne. Dekalog jako podstawa życia moralnego. Problem relatywizmu moralnego i sposoby jego przewycięzania. Nienaruszalne prawa istoty ludzkiej.
8. Wymiar moralny życia człowieka. Zdolność rozpoznawania wartości i powszechne dążenie do dobra. Świadomość moralna. Rola sumienia w prawidłowym rozwoju wewnętrznym. Sądy i oceny moralne. Przykłady patologii w zakresie świadomości moralnej. Problem manipulacji. Obecność dobra i zła we współczesnej kulturze.
9. Sprawności moralne. Samowychowanie.
10. Przykłady współczesnych przejawów kryzysu moralnego i dylematów w zakresie wyborów moralnych oraz sposoby ich rozwiązywania na gruncie etyki chrześcijańskiej oraz innych koncepcji etycznych.
11. Moralne aspekty pracy i różnych dziedzin życia publicznego. Etyki zawodowe. Przykłady kodeksów etycznych. Korupcja jako negatywne zjawisko naruszające kodeksy etyczne. Zagadnienie wszechstronnego i zrównoważonego rozwoju. Moralny wymiar stosunku człowieka do świata przyrody.
12. Etyczny wymiar życia szkolnego. Umiejętność życia z innymi i dla innych. Uczciwość. Problem „ściągnięcia”. Wartości szczególnie cenione w życiu szkolnym.

Osiągnięcia

1. Znajomość podstawowych pojęć i koncepcji etycznych.
2. Umiejętność dokonywania etycznej analizy i oceny działań i decyzji własnych i innych.
3. Znajomość podstawowych zasad i wartości etycznych w najważniejszych dziedzinach życia publicznego.
4. Umiejętność dokonywania wyborów moralnych i podejmowania decyzji w świetle wartości moralnych i tworzenia hierarchii wartości.
5. Umiejętność lepszego poznania siebie i rozwijania własnej tożsamości.

JĘZYK MNIEJSZOŚCI NARODOWEJ LUB ETNICZNEJ ORAZ JĘZYK REGIONALNY – JĘZYK KASZUBSKI

Przedmiot jest realizowany w szkołach (oddziałach) z nauczaniem języka mniejszości narodowych lub etnicznych albo społeczności posługującej się językiem regionalnym – językiem kaszubskim, zgodnie z odrębnymi przepisami.

Cele edukacyjne

1. Budowanie tożsamości osobowej, narodowej, etnicznej oraz zadomowienie w tradycji kultury europejskiej.
2. Rozwijanie świadomego, krytycznego odbioru dzieł kultury (także masowej) oraz samodzielnego poznawania różnych obszarów humanistyki.
3. Dorastanie do poczucia odpowiedzialności za własny rozwój, samodzielne decyzje dotyczące kierunku dalszego kształcenia (wyboru kierunku studiów czy wyboru zawodu).
4. Rozwijanie kompetencji komunikacyjnych w różnych sytuacjach, a poprzez to osiągnięcie dojrzałości do życia w rodzinie, w społeczeństwie, w państwie obywatelskim.
5. Rozwijanie postaw tolerancji i eliminowanie postaw ksenofobicznych.

Zadania szkoły

1. Wprowadzenie ucznia w dziedzictwo literackie i kulturowe; pogłębianie rozumienia tradycji narodowej i europejskiej, rozpoznawanie jej obecności we współczesnej kulturze; rozwijanie świadomości historyczno-literackiej i chronologicznego porządkowania wiedzy.

2. Przybliżanie problematyki i zjawisk artystycznych w literaturze i innych dziedzinach kultury.
3. Interpretacja dzieł – w kontekście historycznym i aksjologicznym; rozpoznawanie wartości w dziełach literatury i kultury oraz ich hierarchizacja.
4. Opisanie systemu języka jako narzędzia komunikacji; ukazanie jego rozwoju, zróżnicowania, bogactwa znaczeń i środków ekspresji; różnorodności użycia w sytuacjach komunikacyjnych zgodnie z zasadami etyki mówienia.
5. Omawianie roli mediów w komunikacji społecznej oraz analizowanie form przekazu radia, telewizji, Internetu, prasy; przygotowanie uczniów do ich krytycznego odbioru.
6. Zapoznanie z zasadami pracy umysłowej jako przygotowanie do egzaminu maturalnego, do studiów wyższych i kształcenia ustawicznego.

Treści nauczania

1. Język jako zjawisko semiotyczne:
 - 1) znak językowy,
 - 2) podstawowe funkcje znaku językowego: komunikowanie, ekspresja, impresja; funkcja poetycka,
 - 3) język – mowa – pismo.
2. Budowa języka:
 - 1) brzmieniowa warstwa języka i wypowiedzi,
 - 2) sposoby poszerzania leksyki (zapożyczenia, neologizmy, związki frazeologiczne),
 - 3) budowa wypowiedzi (zdań),
 - 4) sposoby opisu i jego językowa wykładnia,
 - 5) spójność tekstu.
3. Retoryka - werbalne i niewerbalne środki komunikacji.
4. Wypowiedź językowa:
 - 1) wartościowanie wypowiedzi: poprawność – niepoprawność,
 - 2) cechy charakterystyczne pisanej i mówionej odmiany języka,
 - 3) cechy charakterystyczne wypowiedzi monologicznej i dialogowej,
 - 4) język reklamy,
 - 5) cechy charakterystyczne komiksu.
5. Język – dzieje – społeczeństwo:
 - 1) pochodzenie języka ojczystego mniejszości narodowych i grup etnicznych,
 - 2) społeczne odmiany języka: dialekt, gwara, żargon, odmiany pokoleniowe.

6. Style:
 - 1) style funkcjonalne,
 - 2) stosowność stylowa wypowiedzi,
 - 3) języki fachowe, terminologia specjalistyczna.
7. Ogólne pojęcia kultury:
 - 1) dzieło literackie i jego wyróżniki,
 - 2) społeczne środki przekazu (prasa, radio, telewizja),
 - 3) uczestnictwo w kulturze: twórcy i odbiorcy,
 - 4) kultura masowa.
8. Tradycje literackie:
 - 1) źródła tradycji literackiej,
 - 2) konteksty biblijne i antyczne,
 - 3) kontynuacje i nawiązania.
9. Tematy, motywy, wątki:
 - 1) miłość, dom, rodzina, śmierć, droga, wędrówka, pielgrzymka,
 - 2) natura a cywilizacja; motywy religijne w kulturze.
10. Proces historyczno - literacki:
 - 1) gatunki i rodzaje literackie,
 - 2) konteksty utworu, w szczególności historyczne i biograficzne,
 - 3) prąd artystyczny,
 - 4) epoka, następstwo epok.
11. Wartości, kategorie estetyczne i filozoficzne:
 - 1) piękno, dobro, prawda,
 - 2) komizm, humor, ironia, tragizm, patos,
 - 3) sacrum i profanum,
 - 4) wolność, odpowiedzialność, tolerancja,
 - 5) ojczyzna, mała ojczyzna,
 - 6) naród a społeczeństwo.

O s i ą g n i ę c i a

1. Odbiór dzieł sztuki na poziomie podstawowym:
 - 1) w wymiarze interpretacyjnym:
 - a) wyraziste czytanie utworów literackich ze zrozumieniem sensu, z troską o estetykę czytania, właściwą dykcję, akcent, intonację,

- b) recytacja z pamięci wybranych tekstów poetyckich,
- c) stosowanie podstawowych pojęć z poetyki w analizie utworów literackich; pojmowanie działań analitycznych jako podstawy interpretacji; umiejętność przywołania właściwego kontekstu,

2) w wymiarze historycznym:

- a) rozpoznawanie stylów w sztuce (zwłaszcza romańskiego, gotyckiego, renesansowego, barokowego, secesyjnego),
- b) wyjaśnianie powiązań czytanych utworów z historią,
- c) dostrzeganie wartości charakterystycznych dla różnych epok,

3) w wymiarze aksjologiczno – egzystencjalnym: odróżnianie spontanicznych i osobistych przeżyć literackich od ponadindywidualnych, utrwalonych w tradycji.

2. Słuchanie i mówienie na poziomie podstawowym:

- 1) sprawne i świadome posługiwanie się językiem ojczystym lub etnicznym,
- 2) wypowiedzanie się ze świadomością intencji,
- 3) rozpoznawanie aktów mowy i ich intencji (odróżnianie prośby od rozkazu, pytania od żądania),
- 4) poprawne formułowanie pytań i odpowiedzi; rozpoznawanie pytań sugestywnych, retorycznych,
- 5) poszerzanie czynnego repertuaru leksykalnego i frazeologicznego w rozmaitych wypowiedziach,
- 6) skuteczne uczestniczenie w dialogu, dyskusji,
- 7) słuchanie wypowiedzi partnerów, słuchanie wykładu z notowaniem.

3. Pisanie i redagowanie tekstów:

- 1) sprawne posługiwanie się językiem ojczystym lub etnicznym w odmianie pisanej w zależności od sytuacji komunikacyjnej,
- 2) komponowanie dłuższych, spójnych wypowiedzi; analiza tematu, układanie planów i konspektów; nadawanie tytułów i śródtytułów,
- 3) praca redakcyjna nad tekstem własnym: poprawianie, adiustacja, podział na części składowe (wstęp, rozdziały, paragrafy, akapity), wyróżnienia w tekście,
- 4) przekształcanie tekstu własnego i cudzego; streszczanie, skracanie, rozwijanie, cytowanie,
- 5) prowadzenie korespondencji, stosowanie zwrotów adresatywnych, etykiety językowej; pisanie życiorysu, prośby; wypowiedzanie się w podstawowych (szkolnych) formach gatunkowych: rozprawka, referat.

4. Czytanie:

- 1) odróżnianie cech swoistych i rozumienie funkcji gatunków publicystycznych i popularnonaukowych, tekstów prasowych (informacja, komentarze, artykuły, reportaże, wystąpienia publiczne),
- 2) sprawne czytanie ze zrozumieniem tekstów użytkowych.

5. Samokształcenie na poziomie podstawowym:

- 1) stosowanie psychologicznych zasad i strategii uczenia się,
- 2) systematyzowanie i syntetyzowanie poznanego materiału: scalanie zebranych informacji w problemowe całości,
- 3) korzystanie z różnych rodzajów i technik gromadzenia i przekazywania informacji (dokumentów, leksykonów, encyklopedii, słowników, baz danych, nagrań magnetofonowych i magnetowidowych).

ŚCIEŻKI EDUKACYJNE

EDUKACJA CZYTELNICZA I MEDIALNA

Cele edukacyjne

1. Przygotowanie się do samokształcenia poprzez umiejętne pozyskiwanie i opracowywanie informacji pochodzących z różnych źródeł, w tym w językach obcych.
2. Rozumienie natury i roli mediów we współczesnej cywilizacji.
3. Zachowanie tożsamości kulturowej wobec globalizacji kultury.
4. Zdobywanie umiejętności przekazu i krytycznego odbioru treści komunikatów medialnych.
5. Zachowanie postawy dystansu i krytycyzmu wobec informacji przekazywanych przez media.

Zadania szkolne

1. Wprowadzenie w technologię pracy umysłowej jako przygotowanie do egzaminu maturalnego i studiów wyższych.
2. Rozwijanie wiedzy na temat powszechnie dostępnych zasobów informacyjnych.

3. Stwarzanie warunków dla samodzielnego sporządzania przez uczniów komunikatów medialnych.
4. Dostarczanie materiałów do krytycznej analizy przekazów informacyjnych (prasa, telewizja, reklama zewnętrzna).

Treści nauczania

1. Tradycyjne i nowoczesne źródła informacji (od książki do przekazów internetowych); najnowsze techniki informacyjne i ich dostępność.
2. Współczesne instytucje wydawnicze i instytucje zajmujące się dystrybucją książek i prasy.
3. Kompetencje czytelnicze niezbędne do odbioru tekstów literackich, naukowych i popularnonaukowych.
4. Globalizacja życia. Cywilizacja informacyjna i kultura mediów. Pojęcie czwartej władzy.
5. Media publiczne i prywatne – zadania i interesy. Rynkowość mediów i jej społeczne skutki. Wpływ mediów na różne aspekty życia człowieka.
6. Zagrożenia dla psychicznego i moralnego rozwoju człowieka płynące z mediów. Różne formy uzależnień medialnych.
7. Warsztat pracy dziennikarza (prasowego, radiowego, telewizyjnego).
8. Warsztat pracy reżysera (filmowego, teatralnego).
9. Wywieranie wpływu na ludzi. Metody i techniki perswazji i manipulacji stosowane w reklamie zewnętrznej, prasowej, radiowej i telewizyjnej.
10. Analiza porównawcza wybranej informacji zaczerpniętej z różnych źródeł (z prasy, audycji telewizyjnych lub radiowych). Kryteria wskazujące na rzetelność i obiektywizm tej informacji.
11. Wybór międzynarodowych i polskich przepisów prawa dotyczących mediów.

Osiągnięcia

1. Umiejętność sprawnego zebrania określonych informacji i wyselekcjonowania przydatnych treści (w tym sporządzenie bibliografii).
2. Postrzeganie roli mediów w szerszym kontekście cywilizacyjno-kulturowym.
3. Dostrzeganie wpływu mediów na życie i zachowanie ludzi oraz całych społeczeństw.
4. Formułowanie ocen, opinii i recenzji wybranych informacji przekazywanych przez media.

5. Samodzielne tworzenie podstawowych komunikatów medialnych z wykorzystaniem modelu warsztatu pracy dziennikarza prasowego oraz radiowego lub telewizyjnego.

EDUKACJA EKOLOGICZNA

Cele edukacyjne

1. Uświadomienie różnorodności sposobów negatywnego i pozytywnego oddziaływania ludzi na środowisko i kształtowanie umiejętności praktycznego ich poznawania.
2. Przyjmowanie postawy odpowiedzialności za obecny i przyszły stan środowiska oraz gotowości do działań na rzecz zrównoważonego rozwoju.

Zadania szkoły

1. Umożliwienie prowadzenia badań w terenie.
2. Tworzenie warunków pozwalających integrować różne dziedziny wiedzy w celu zrozumienia idei zrównoważonego rozwoju.

Treści nauczania

1. Ekonomiczne i społeczne aspekty związków między człowiekiem i jego działalnością a środowiskiem. Wartość środowiska. Korzyści i straty związane z jego eksploatacją. Zasoby odnawialne i nieodnawialne.
2. Współczesny system gospodarki światowej i jego wpływ na degradację zasobów środowiska. Współpraca międzynarodowa jako warunek osiągnięcia zrównoważonego rozwoju.
3. Zagrożenia cywilizacyjne związane z energetyką konwencjonalną i jądrową. Odnawialne źródła energii.
4. Sposoby ochrony różnorodności biologicznej.
5. Intensyfikacja produkcji rolnej i związane z nią zagrożenia. Rolnictwo ekologiczne.
6. Problemy bezpieczeństwa biologicznego, w szczególności inżynieria genetyczna.
7. Problemy polityki ekologicznej państwa.

Osiągnięcia

1. Dostrzeganie zagrożeń dla współczesnej cywilizacji wynikających z nieracjonalnego korzystania z zasobów środowiska i z nierównomiernego poziomu życia w różnych regionach świata.

2. Ocenianie działalności ekologicznych organizacji pozarządowych, ich celów i form działania oraz zgodności z polityką ekologiczną państwa.
3. Podejmowanie racjonalnych działań służących poprawie stanu środowiska w skali lokalnej, regionalnej, krajowej i globalnej.

EDUKACJA EUROPEJSKA

C e l e e d u k a c y j n e

1. Poznanie założeń, celów i historii Unii Europejskiej na tle procesów integracyjnych współczesnego świata.
2. Umiejętność postrzegania integracji europejskiej w kontekście przemian geopolitycznych współczesnego świata oraz szans rozwojowych Polski.
3. Umiejętność określania wzajemnej zależności między podstawami tożsamości i suwerenności polskiej oraz podstawami wspólnotowymi Unii Europejskiej.
4. Rozumienie kontekstu europejskiego aktualnych wydarzeń społecznych, kulturalnych, gospodarczych i politycznych w Polsce i Europie.
5. Przygotowanie do aktywnego uczestnictwa w życiu publicznym Polski i Unii Europejskiej (z korzyścią dla dobra kraju i jedności europejskiej).

Z a d a n i a s z k o ł y

1. Budzenie zainteresowania sprawami dotyczącymi integracji europejskiej, działaniami Rządu w tym zakresie oraz skutkami integracji dla każdego mieszkańca Polski.
2. Ułatwienie rozumienia głównych zasad funkcjonowania Unii Europejskiej.
3. Stopniowe przygotowanie ucznia do samodzielności w zdobywaniu informacji na temat Unii Europejskiej, w tym w językach obcych.
4. Wskazywanie konkretnych form i możliwości współpracy młodzieży oraz uczestnictwa w życiu publicznym zjednoczonej Europy.

T r e ś c i n a u c z a n i a

1. Proces integracji europejskiej w perspektywie historycznej: czynniki integrujące i dezintegrujące. Polska i Polacy w budowaniu jednoczącej się Europy.
2. Droga państw europejskich, w tym Polski, do Unii Europejskiej. System, procedury i pola negocjacji. Kalendarium rozszerzenia. Cele integracji Polski z Unią Europejską.

3. Stosunek Unii Europejskiej oraz społeczeństw krajów członkowskich, w tym społeczeństwa polskiego, do dalszego rozszerzania Unii Europejskiej. Różne opcje obecne w polityce i opinii publicznej krajów członkowskich. Katalog nadziei i obaw. Wyobrażenie roli i miejsca Polski i Polaków w zjednoczonej Europie. Kwestia standardów unijnych.
4. Kierunki integracji. Trzy filary procesu zjednoczenia. Różne koncepcje wizji przyszłej zjednoczonej Europy.
5. Ewolucja prawa Unii Europejskiej. Kwestia konstytucji Unii Europejskiej. Wzajemne relacje między prawem Unii Europejskiej i prawem krajowym.
6. Ewolucja instytucji Unii Europejskiej. Procedury podejmowania decyzji.
7. Gospodarka Unii Europejskiej. Polska w perspektywie polityk wspólnotowych w dziedzinie gospodarczej, w tym w szczególności wspólnej polityki rolnej. Fundusze strukturalne.
8. Jednolity europejski rynek pracy i jego dostępność dla obywateli polskich. Mobilność pracowników. Europejskie problemy społeczne i sposoby ich rozwiązywania.
9. Droga krajów członkowskich do Unii Gospodarczej i Walutowej.
10. Bezpieczeństwo europejskie w wymiarze międzynarodowym i wewnętrznym. Bezpieczeństwo Polski w ramach Unii Europejskiej i w NATO.
11. Prawa i obowiązki obywatelskie, obywatelstwo europejskie, obywatelski wymiar procesu integracji europejskiej.
12. Europa wartości. Duchowy wymiar Europy - edukacja, kultura. Rola edukacji jako czynnika wyrównywania szans polskiej młodzieży w Europie. Możliwości współpracy.
13. Rola i zasady działania samorządów terytorialnych w Unii Europejskiej. Współpraca polskich samorządów z odpowiednikami w Unii Europejskiej. Euroregiony.
14. Miejsce Polski w organizacjach europejskich, w tym w Radzie Europy.
15. Polska i jej sąsiedzi. Polska w regionie Europy Środkowej i Bałtyku. Polska i Europa Wschodnia.
16. Polska i Unia Europejska a kraje trzecie.
17. Różnorodność kulturowa i językowa w Unii Europejskiej.

O s i ą g n i ę c i a

1. Znajomość historii, celów i zasad działania głównych instytucji oraz podstaw prawa Unii Europejskiej.
2. Znajomość praw i obowiązków obywateli i kraju z punktu widzenia wymogów

integracyjnych.

3. Znajomość istniejących źródeł informacji na temat Unii Europejskiej oraz umiejętność korzystania z nich.
4. Umiejętność samodzielnego gromadzenia, analizowania i interpretowania informacji na określony temat dotyczący Unii Europejskiej.
5. Znajomość mechanizmów współpracy i komunikowania się, w tym w językach obcych, oraz umiejętność tworzenia odpowiednich projektów umożliwiających tę współpracę.
6. Znajomość zasad i form współpracy Polski w regionie, ze szczególnym uwzględnieniem państw sąsiadujących.
7. Rozumienie pojęcia wielokulturowości i wielojęzyczności.
8. Znajomość możliwości i podstawowych zasad korzystania z funduszy strukturalnych.
9. Umiejętność wykorzystywania Europejskiego Portfolio Językowego i EUROPASS.

EDUKACJA FILOZOFICZNA

C e l e e d u k a c y j n e

1. Kształcenie umiejętności krytycznego myślenia, uczestnictwa w dialogu, w tym prezentacji własnego stanowiska i jego obrony.
2. Uświadomienie specyfiki zagadnień filozoficznych; ich genezy, rozwoju i roli w kulturze.
3. Uzyskiwanie samowiedzy poprzez uświadamianie zagadnień egzystencjalnie i moralnie doniosłych.

Z a d a n i a s z k o ł y

1. Ukazanie wkładu myśli filozoficznej w kulturę europejską i polską.
2. Przekazanie podstawowych informacji na temat pojęć, problemów, kierunków i szkół filozoficznych.
3. Umożliwienie uczniom obcowania z tekstem filozoficznym.

T r e ś c i n a u c z a n i a

1. Elementy logiki ogólnej i retoryki. Stawianie pytań, definiowanie, klasyfikowanie,

tworzenie typologii i argumentowanie. Dyskusja.

2. Narodziny filozofii: pierwsze pytania filozoficzne postawione w starożytnej Grecji.
3. Filozofia a inne dziedziny kultury. Filozofia a nauka, religia, sztuka, światopogląd, ideologia.
4. Wybrane koncepcje filozoficzne:
 - 1) na przykładzie osiągnięć wybitnych filozofów starożytnych, średniowiecznych i nowożytnych (Sokrates, Platon, Arystoteles, Epikur, Seneka lub Marek Aureliusz, Św. Augustyn, Św. Tomasz z Akwinu, Kartezjusz, D. Hume, I. Kant, G. W. F. Hegel, A. Schopenhauer),
 - 2) w oparciu o informacje na temat współczesnych kierunków i szkół filozoficznych (filozofia analityczna, fenomenologia, egzystencjalizm, filozofia dialogu, neotomizm, personalizm).
5. Główne pojęcia i problemy podstawowych dyscyplin filozoficznych.
6. Elementy teorii rzeczywistości. Spory ontologiczne: idealizm - realizm, materializm - spirytualizm, determinizm - interdeterminizm, teizm - ateizm.
7. Elementy antropologii filozoficznej i aksjologii. Człowiek jako byt osobowy. Główne koncepcje człowieka. Naturalne i kulturowe środowisko człowieka. Człowiek w relacji z drugim człowiekiem i ze wspólnotami. Człowiek wobec wartości. Dobro i piękno.
8. Elementy teorii poznania. Problem źródeł i granic (przedmiotu) poznania. Klasyczna koncepcja prawdy.

O s i ą g n i ę c i a

1. Umiejętność formułowania podstawowych pytań filozoficznych.
2. Umiejętność definiowania, klasyfikowania, tworzenia typologii, argumentowania oraz prowadzenia dyskusji.
3. Umiejętność dokonywania analizy tekstów filozoficznych w aspekcie zawartych w nich problemów.
4. Dostrzeganie zagadnień filozoficznych w nauce, sztuce i religii.

EDUKACJA PROZDROWOTNA

C e l e e d u k a c y j n e

1. Pogłębienie wiedzy o realizacji zachowań prozdrowotnych w ochronie, utrzymaniu i poprawie zdrowia jednostki oraz bezpieczeństwa i zdrowia publicznego.

2. Rozwijanie umiejętności życiowych sprzyjających rozwojowi fizycznemu, psychicznemu, społecznemu i duchowemu.
3. Kształtowanie aktywnej i odpowiedzialnej postawy wobec zdrowia i bezpieczeństwa własnego oraz innych ludzi.
4. Rozbudzanie potrzeby działania na rzecz tworzenia zdrowego środowiska.

Zadania szkoły

1. Zwiększanie zainteresowania uczniów sprawami zdrowia i przekazywanie im rzetelnej wiedzy o różnych jego aspektach (zdrowie fizyczne, psychiczne, społeczne i duchowe) oraz czynnikach sprzyjających zdrowiu i bezpieczeństwu. Wskazywanie najczęstszych zagrożeń dla zdrowia i bezpieczeństwa oraz możliwości ich eliminowania.
2. Tworzenie w szkole środowiska umożliwiającego uczniom praktykowanie prozdrowotnego stylu życia, wzmacnianie poczucia własnej wartości, wiary w siebie i swoje możliwości oraz udzielanie uczniom wsparcia w sytuacjach trudnych (wskazywanie osób, instytucji i organizacji wspierających w przypadku, między innymi, uzależnienia, przemocy w rodzinie i środowisku).
3. Rozwijanie współpracy z rodzicami i społecznością lokalną w zakresie edukacji prozdrowotnej i rozwiązywania problemów zdrowotnych uczniów.

Treści nauczania

1. Styl życia i jego związek ze zdrowiem i chorobą. Koncepcja i cele promocji zdrowia. Zdrowie jako wartość dla człowieka i społeczeństwa.
2. Pielęgnacja ciała i urody. Dbłość o utrzymanie odpowiedniej masy ciała, sylwetki, dobrej sprawności i wydolności fizycznej. Chronienie się przed zanieczyszczeniami środowiska.
3. Praca i wypoczynek, aktywne spędzanie czasu wolnego. Aktywność ruchowa, zabawa i poczucie humoru a zdrowie.
4. Identyfikowanie i podejmowanie ryzyka. Zachowania bezpieczne w codziennym życiu. Troska o bezpieczeństwo innych.
5. Zasady racjonalnego żywienia w różnych okresach życia. Żywność a samopoczucie i zdolność do pracy oraz zapobieganie chorobom. Skutki niewłaściwego odchudzania się i stosowania diet eliminacyjnych. Wybór sprzyjających zdrowiu produktów spożywczych i ich przechowywanie. Prawa konsumenta żywności.

6. Korzystanie z pomocy medycznej, psychologicznej i innych form wsparcia. Znaczenie profilaktycznych badań medycznych. Zachowanie się w chorobie, zagrożenia chorobą innych i ze strony innych. Postawy wobec osób przewlekle chorych, niepełnosprawnych i osób starszych.
7. Uwarunkowania podaży i popytu na substancje psychoaktywne. Rodzaje tych substancji i ich wpływ na organizm, psychikę oraz rozwój społeczny i duchowy człowieka. Przepisy prawa dotyczące używania substancji psychoaktywnych. Formy i instytucje pomocy dla osób eksperymentujących i uzależnionych.
8. Osobowe i społeczne umiejętności życiowe niezbędne dla ochrony, poprawy i utrzymania zdrowia.

O s i ą g n i ę c i a

1. Znajomość głównych czynników sprzyjających i zagrażających zdrowiu oraz bezpieczeństwu człowieka, jak również podstawowych zasad profilaktyki najczęstszych zaburzeń i chorób. Realizowanie wartości związanych ze zdrowiem.
2. Umiejętność korzystania z pomocy medycznej i psychologicznej, radzenie sobie w sytuacjach trudnych oraz umiejętność wspierania innych.
3. Umiejętność porozumiewania się i utrzymywania dobrych relacji z innymi ludźmi oraz funkcjonowania i współpracy w grupie, radzenia sobie z presją środowiska.
4. Świadome dążenie do ochrony, utrzymania i poprawy zdrowia własnego oraz osób, wśród których uczeń żyje.

EDUKACJA REGIONALNA

– DZIEDZICTWO KULTUROWE W REGIONIE

C e l e e d u k a c y j n e

1. Poznawanie własnego regionu, w tym jego dziedzictwa kulturowego, jako części Polski i Europy.
2. Pogłębianie więzi ze swoim środowiskiem, regionem, krajem.
3. Kształtowanie tożsamości regionalnej w kontekście wartości narodowych i europejskich.
4. Przygotowanie do dojrzałego życia w strukturach regionalnych, narodowych, państwowych i europejskich.
5. Rozwijanie szacunku wobec innych wspólnot regionalnych, etnicznych i narodowych.

Zadania szkoły

1. Umożliwienie zdobywania wszechstronnej wiedzy o własnym regionie.
2. Tworzenie sytuacji wyzwających w uczniach twórczość, wzbogacających dorobek dziedzictwa kulturowego.
3. Ułatwienie dostrzegania znaczenia wartości własnego regionu i kraju w życiu osobistym.
4. Przygotowanie i wprowadzenie do roli aktywnego, odpowiedzialnego współgospodarza regionu i kraju oraz uczestnika życia wspólnoty europejskiej.

Treści nauczania

1. Dzieje regionu na tle historii Polski i Europy.
2. Specyfika przyrodnicza, społeczna, ekonomiczna, kulturowa regionu w relacji z innymi regionami Polski i Europy.
3. Przeszłość regionu, jego dziedzictwo kulturowe jako podstawa rozumienia współczesności regionu.
4. Perspektywy i szanse rozwoju regionu we współpracy krajowej i międzynarodowej.
5. Promocja regionu w kraju i za granicą.

Osiągnięcia

1. Zdobycie wieloaspektowej wiedzy o regionie, w tym o jego dziedzictwie kulturowym, na tle Polski i Europy.
2. Dostrzeganie znaczenia wartości regionu w życiu osobistym, wspólnotowym i społecznym.
3. Całościowe postrzeganie regionu jako miejsca życia, aktywności i szeroko rozumianej twórczości.
4. Świadomy udział w życiu kulturowym, społecznym, gospodarczym i politycznym środowiska lokalnego.
5. Pielęgnowanie i pomnażanie regionalnego i narodowego dziedzictwa kulturowego.
6. Umiejętności prezentowania i promowania regionu w kraju i za granicą.
7. Dostrzeganie wartości kultury narodowej w jej różnorodności regionalnej na tle kultur innych wspólnot etnicznych i narodowych.
8. Ukształtowanie postawy solidarności narodowej i otwartości na inne wspólnoty oraz kultury.

WYCHOWANIE DO ŻYCIA W RODZINIE³⁾

Cele edukacyjne

1. Rozwijanie umiejętności rozwiązywania problemów związanych z okresem dojrzewania, dorastania i wyborem drogi życiowej.
2. Pogłębianie wiedzy związanej z funkcjami rodziny, miłością, przyjaźnią, pełnieniem ról małżeńskich i rodzicielskich, seksualnością człowieka i prokreacją.
3. Przyjęcie pozytywnej postawy wobec życia ludzkiego, osób niepełnosprawnych i chorych.
4. Kształtowanie postaw prozdrowotnych, prospołecznych i prorodzinnych.
5. Uzyskanie przez uczniów lepszego rozumienia siebie i najbliższego otoczenia.

Zadania szkoły

1. Wspieranie wychowawczej roli rodziny. Integrowanie działań szkoły i rodziców.
2. Pomoc w kształtowaniu pozytywnego stosunku do płciowości. Odniesienie płciowości do wartości i pojęć takich jak: poszanowanie życia, miłość, małżeństwo, rodzina, przyjaźń, akceptacja i szacunek w relacjach międzyludzkich.
3. Pomoc w osiągnięciu dojrzałości psychoseksualnej.
4. Uświadomienie roli rodziny w życiu człowieka. Promowanie trwałych związków, których podstawą jest więź emocjonalna, efektywne sposoby komunikowania się, wzajemne zrozumienie.
5. Przekazywanie rzetelnej, dostosowanej do poziomu rozwoju ucznia, wiedzy na temat zmian biologicznych, psychicznych i społecznych w różnych fazach rozwoju człowieka.

Treści nauczania

1. Tożsamość i wielowymiarowość człowieka. Poczucie sensu życia.
2. Komunikacja interpersonalna, asertywność, techniki negocjacji, empatia.
3. Tolerancja wobec odmienności kulturowych, etnicznych, religijnych, seksualnych.

³⁾ Sposób nauczania szkolnego i zakres treści zajęć edukacyjnych "Wychowanie do życia w rodzinie" określa rozporządzenie ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania, wydane na podstawie art. 4 ust. 3 ustawy z dnia 7 stycznia 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży (Dz. U. Nr 17, poz. 78, z 1995 r. Nr 66, poz. 334, z 1996 r. Nr 139, poz. 646, z 1997 r. Nr 141, poz. 943 i Nr 157, poz. 1040, z 1999 r. Nr 5, poz. 32 oraz z 2001 r. Nr 154, poz. 1792).

4. Rozwój psychoseksualny człowieka w kolejnych fazach życia.
5. Dojrzewanie: rozumienie i akceptacja kryteriów dojrzałości biologicznej, psychicznej i społecznej. Problemy okresu dojrzewania i sposoby radzenia sobie z nimi.
6. Wartości i pojęcia związane z płciowością człowieka: męskość, kobiecość, miłość, rodzina, rodzicielstwo. Znaczenie odpowiedzialności w przeżywaniu własnej płciowości i budowaniu emocjonalnych więzi. Role kobiet i mężczyzn a panujące stereotypy.
7. Inicjacja seksualna, jej uwarunkowania i następstwa. Argumenty biomedyczne, psychologiczne i moralne za opóźnianiem wieku inicjacji seksualnej.
8. Istota seksualności człowieka i jej aspekty. Integracja seksualna.
9. Komplementarność płci – wzajemne dopełnianie się płci w sferach fizycznej, psychicznej, emocjonalnej i społecznej. Rozumienie, akceptacja i szacunek dla osób płci odmiennej.
10. Istota, rodzaje i etapy rozwoju miłości. Różnice w przeżywaniu miłości.
11. Metody rozpoznawania płodności.
12. Metody i środki antykoncepcji. Sposoby ich działania i zasady doboru.
13. Choroby przenoszone drogą płciową i zapobieganie im. AIDS: profilaktyka, aspekt społeczny i etyczny, chory na AIDS w rodzinie.
14. Trudności w osiągnięciu tożsamości płciowej, możliwości pomocy.
15. Normy zachowań seksualnych. Przemoc i przestępstwa seksualne; możliwości zapobiegania, sposoby obrony. Informacja o ośrodkach pomocy psychologicznej, medycznej i prawnej.
16. Przygotowanie do małżeństwa. Problemy wierności, zaufania i dialogu.
17. Małżeństwo- jego fazy; trudności i konflikty oraz sposoby ich rozwiązywania; wartość małżeństwa. Macierzyństwo i ojcostwo. Przygotowanie do ról rodzicielskich. Adopcja. Bezdzielnosc.
18. Przebieg i higiena ciąży. Rozwój prenatalny dziecka. Szkoła rodzenia, poród i naturalne karmienie. Rola rodziców w okresie oczekiwania na narodziny dziecka, w czasie porodu i po narodzinach.
19. Funkcje rodziny, ze szczególnym uwzględnieniem wychowania dzieci w rodzinie. Znaczenie prawidłowych postaw rodzicielskich dla rozwoju dziecka. Samotne rodzicielstwo.
20. Nieplanowana ciąża; sposoby szukania pomocy w sytuacjach trudnych.

21. Aborcja jako zagrożenie dla zdrowia psychicznego i fizycznego- aspekty: prawny, medyczny i etyczny.
22. Konflikty w rodzinie i ich przyczyny. Sposoby rozwiązywania konfliktów.
23. Przemoc w rodzinie. Wykorzystywanie seksualne. Profilaktyka. Możliwości uzyskiwania pomocy.
24. Zagrożenia życia społecznego: alkoholizm, narkomania, agresja, sekty, pornografia.
25. Prawodawstwo dotyczące rodziny. Zawarcie małżeństwa, separacja , rozwód. Prawa i obowiązki małżonków i rodziców, prawa dziecka. Obowiązki państwa wobec rodziny.
26. Człowiek wobec niepełnosprawności, starości, choroby, umierania i śmierci, w tym w aspekcie życia rodzinnego.
27. Poradnictwo młodzieżowe i rodzinne w Polsce.

O s i ą g n i ę c i a

1. Umiejętność podejmowania odpowiedzialnych decyzji dotyczących wyboru drogi życiowej, małżeństwa i rodziny.
2. Umiejętność świadomego kreowania własnej osobowości.
3. Przygotowanie, na podstawie wiedzy i wykształconych umiejętności, do poszanowania godności życia ludzkiego i dojrzałego funkcjonowania w rodzinie.
4. Znajomość podstawowych zasad postępowania w sferze ludzkiej płciowości i płodności.
5. Umiejętność poszukiwania i udzielania odpowiedzi na pytania: Kim jest człowiek? Jakie są jego cele i zadania życiowe? Jaki jest sens życia?

KSZTAŁCENIE W ZAKRESIE ROZSZERZONYM

PRZEDMIOTY

JĘZYK POLSKI

Cele edukacyjne

1. Osiąganie przez uczniów dojrzałości emocjonalnej i moralnej.
2. Kształtowanie tożsamości osobowej, narodowej i kulturowej.
3. Zdobywanie dojrzałości intelektualnej przejawiającej się w świadomym korzystaniu z wiedzy językowej w aktach komunikacyjnych oraz z wiedzy o literaturze i kulturze w interpretacji dzieł literackich i w odbiorze tekstów kultury.
4. Pogłębianie samopoznania, odkrywanie i rozwój własnych zainteresowań i możliwości, rozumienie podstawowych metod poznawania i badania rzeczywistości.

Zadania szkoły

1. Pomoc w rozwijaniu sztuki interpretacji w rozszerzonych kontekstach historyczno - literackich, teoretyczno - literackich, filozoficznych.
2. Wskazywanie korespondencji różnych sztuk, interpretacje porównawcze.
3. Pomoc w samodzielnym poznawaniu różnych dziedzin humanistyki.
4. Uczenie syntetyzowania i porządkowania poznanego materiału według dyscyplin naukowych – językoznawstwa i literaturoznawstwa.
5. Rozwijanie twórczych uzdolnień ucznia – artystycznych lub naukowych – poprzez jego własną twórczość (pisarską, filmową albo drobne prace krytyczne i badawcze).
6. Wprowadzenie w technologię pracy umysłowej jako przygotowanie do egzaminu maturalnego i studiów wyższych.

Treści nauczania

1. Język jako zjawisko semiotyczne:
 - 1) językowy obraz świata,
 - 2) kompetencja językowa i komunikacyjna,
 - 3) model komunikacji językowej.
2. Budowa języka:

- 1) polszczyzna a inne języki; relacje historyczne i typologiczne,
 - 2) przekład i tłumaczenie.
3. Wypowiedź językowa:
- 1) intencje komunikacyjne (ilokucja),
 - 2) performatywna (stanowiąca) funkcja wypowiedzi (ślubowanie, przysięga, teksty prawne),
 - 3) gatunki pisanej i mówionej odmiany języka (esej, felieton, wywiad, kazanie).
4. Retoryczne użycie języka:
- 1) retoryka jako sztuka perswazji,
 - 2) retoryczna organizacja tekstu; okres retoryczny,
 - 3) podstawowe chwytły erystyczne.
5. Miejsce języka w społeczeństwie:
- 1) kontakty międzyjęzykowe, zapożyczenia,
 - 2) społeczeństwa jedno- i wielojęzyczne.
6. Stylowe odmiany języka:
- 1) stylizacja biblijna,
 - 2) środki stylistyczne a figury retoryczne,
 - 3) rodzaje środków stylistycznych (w różnych odmianach języka),
 - 4) swoistość wypowiedzi indywidualnej (idiolekt).
7. Pojęcia kultury:
- 1) kulturowe konteksty literatury,
 - 2) różne formy przekazu utworów literackich: drukowane, ustne, ikoniczne; akustyczne, filmowe, audiowizualne,
 - 3) obiegi kultury: kultura „niska” i kultura „wysoka”.
8. Tradycja literacka:
- 1) dziedzictwo a tradycja literacka,
 - 2) awangarda a postmodernizm,
 - 3) intertekstualność.
9. Proces historyczno – literacki:
- 1) przemiany gatunku,
 - 2) konwencjonalizm, epigonizm, oryginalność,
 - 3) konteksty macierzyste utworu.
10. Tematy, motywy, wątki:
- 1) topos, w szczególności ogrodu, raj, arkadii,

2) motyw artysty jako nauczyciela, kapłana, wieszczka, mędrca, błazna.

11. Wartości, kategorie estetyczne i filozoficzne:

- 1) etyka, estetyka,
- 2) filozofia a religia; metafizyka, mistyka,
- 3) nurty filozoficzne związane z omawianą tradycją literacką,
- 4) wartości uniwersalne.

O s i ą g n i ę c i a

1. Słuchanie i mówienie:

- 1) próby wystąpień publicznych (przemawianie, prowadzenie zebrań, podsumowywanie dyskusji, wygłaszanie referatów, świadome posługiwanie się gestykulacją i mimiką),
- 2) skuteczne polemizowanie - rozpoznawanie manipulacji językowej.

2. Pisanie i redagowanie tekstów:

- 1) wypowiedzianie się ze świadomością użycia wyznaczników gatunku: felietonu, eseju, artykułu popularnonaukowego, interpretacji porównawczej,
- 2) własne próby pisarskie (opowiadanie, tekst poetycki, dziennik, pamiętnik, scenariusz); próby stylizowania tekstów i posługiwania się pastiszem.

3. Czytanie:

- 1) czytanie ze zrozumieniem tekstów naukowych; sporządzanie notatek,
- 2) czytanie ze zrozumieniem tekstów filozoficznych (krótkich fragmentów).

4. Odbiór dzieł sztuki:

- 1) stosowanie w analizach utworów literackich pojęć z poetyki historycznej,
- 2) rozumienie przyjętej metodologii (Czego szukam w interpretacji utworu? Wartości? Odniesień do filozofii i sensu? Odniesień do życia i człowieka? Odniesień do biografii – autora i własnej? Odczytuję znaki i chcę zrozumieć strukturę artystyczną i estetykę dzieła?),
- 3) wskazywanie cech języka charakterystycznych dla danej epoki literackiej oraz epoki historycznej w czytanych utworach,
- 4) dostrzeganie związków utworu ze sztuką, kulturą i filozofią epoki; interpretowanie dzieł w konwencjach gatunkowych i w konwencjach prądów artystycznych epoki,
- 5) rozpoznawanie znaków tradycji w kulturze współczesnej – w literaturze, filmie, teatrze,
- 6) odnajdywanie intertekstualnych powiązań w czytanych utworach.

5. Samokształcenie:

- 1) sporządzanie przypisów i zestawów bibliograficznych,
- 2) próby gromadzenia i przekazywania informacji: sporządzanie baz danych, zapisu komputerowego (także internetowego), nagrywania audio i wideo.

L e k t u r a

1. Literatura polska:

Jan Kochanowski - *Treny*; wybrany dramat romantyczny Juliusza Słowackiego lub Zygmunta Krasińskiego; Henryk Rzewuski – *Pamiętki Soplicy* (wybór); Stanisław Ignacy Witkiewicz – *Szewcy* (fragmenty); Maria Kuncewiczowa – *Cudzoziemka*; Hanna Malewska – *Sir Tomasz More odmawia*; Wiesław Myśliwski – *Kamień na kamieniu* lub Antoni Libera – *Madame*; wybrany utwór polskich pisarzy emigracyjnych (Andrzeja Bobkowskiego, Witolda Gombrowicza i Józefa Mackiewicza); Włodzimierz Odojewski – *Zasypie wszystko, zawieje*.

2. Literatura powszechna:

Dante Alighieri - *Boska Komedia* (fragmenty *Piekła*); Franz Kafka – *Proces*; Michaił Bułhakow - *Mistrz i Małgorzata*; Święty Augustyn - *Wyznania* (fragmenty); Platon – *Obrona Sokratesa*.

3. Zaproponowany przez uczniów i nauczyciela utwór literatury polskiej, europejskiej lub światowej.

JĘZYK OBCY NOWOŻYTNY

Nauczanie języka obcego nowożytnego polega na pogłębionym nauczaniu danego języka w stosunku do poziomu określonego dla kształcenia w zakresie podstawowym.

JĘZYK ŁACIŃSKI I KULTURA ANTYCZNA

Nauczanie jest prowadzone w zakresie podstawy programowej dla języka łacińskiego i kultury antycznej, jako drugiego języka obcego, dla uczniów poznających język łaciński jako trzeci język obcy.

Dla uczniów poznających język łaciński jako drugi język obcy, zwiększa się zakres lektur oryginalnych i zwraca się szczególną uwagę, obok tłumaczenia tekstu, na jego analizowanie, interpretowanie i komentowanie.

JĘZYK GRECKI I KULTURA ANTYCZNA

C e l e e d u k a c y j n e

1. Zaznajomienie się z językiem greckim w stopniu umożliwiającym rozumienie i samodzielne tłumaczenie z wykorzystaniem słownika prostych, oryginalnych i preparowanych tekstów greckich.
2. Poznanie podstawowej współczesnej terminologii wywodzącej się z greki.
3. Poznanie dorobku antyku greckiego i rzymskiego - roli i miejsca kultury i tradycji antycznej w wielu dziedzinach życia współczesnego (z odwołaniem się do wiedzy zdobytej na wcześniejszych etapach kształcenia).

Z a d a n i a s z k o ł y

1. Zapoznanie uczniów z językiem greckim w zakresie umożliwiającym tłumaczenie tekstów oryginalnych i preparowanych.
2. Ukazanie związków antyku greckiego i rzymskiego z kulturą i językami współczesnymi, a przede wszystkim z kulturą i językiem polskim.
3. Ułatwienie rozumienia terminologii powstałej na bazie języka greckiego.
4. Kształcenie umiejętności analizy tekstu.
5. Rozwijanie wrażliwości językowej oraz umiejętności jasnego i precyzyjnego formułowania myśli.
6. Zapewnienie dostępu do odpowiednich materiałów umożliwiających naukę języka i rozwijanie zainteresowań humanistycznych.
7. Przygotowanie uczniów do samodzielnego poszukiwania źródeł konkretnych zjawisk, przede wszystkim współczesnej cywilizacji.

T r e ś c i n a u c z a n i a

1. Gramatyka, leksyka, frazeologia języka greckiego w zakresie umożliwiającym tłumaczenie i analizę tekstów oryginalnych, sentencji, zwrotów i terminów.
2. Wybrane fragmenty dzieł autorów greckich w oryginale.
3. Wpływ greki na zasoby leksykalne współczesnych języków europejskich.

4. Język starożytnej Grecji jako język tekstów naukowych.
5. Kontynuacja kształcenia w zakresie kultury i cywilizacji śródziemnomorskiej, z uwzględnieniem następujących treści:
 - 1) kanon topiki antycznej w literaturze i sztuce (jak odczytywać mity, pojęcia, symbole),
 - 2) elementy wiedzy o językach klasycznych w zakresie pozwalającym zrozumieć podstawowe terminy, pojęcia, powiedzenia i przysłowia oraz etymologię niektórych wyrazów stale obecnych w języku polskim i innych językach nowożytnych,
 - 3) znaczenie dziedzictwa antyku dla kultury polskiej,
 - 4) wybrane fragmenty dzieł autorów greckich i rzymskich w przekładzie – w zakresie istotnym dla zrozumienia kanonu lektur z literatury polskiej i światowej,
 - 5) historia gatunków literackich,
 - 6) inne elementy wiedzy o starożytności niezbędne do przekładu, analizy i interpretacji tekstów.

O s i ą g n i ę c i a

1. Operatywna znajomość gramatyki greckiej.
2. Tłumaczenie i komentowanie z pomocą słownika preparowanych i oryginalnych tekstów greckich.
3. Wykorzystywanie znajomości leksyki greckiej do rozumienia i poprawnego stosowania wyrażzeń i terminów wywodzących się z greki.
4. Wykorzystywanie znajomości podstaw języka greckiego w dalszych etapach edukacji.
5. Poprawne formułowanie myśli i sądów.
6. Dostrzeganie ponadczasowych wartości w dziełach z odległych epok i rozumienie ich znaczenia dla współczesnej kultury polskiej i światowej.

JĘZYK OBCY NOWOŻYTNY, BĘDĄCY DRUGIM JĘZYKIEM NAUCZANIA W ODDZIAŁACH DWUJĘZYCZNYCH

C e l e e d u k a c y j n e

1. Doskonalenie umiejętności językowych do stopnia umożliwiającego swobodne posługiwanie się językiem obcym w różnych sytuacjach oraz w procesie samodzielnego i krytycznego korzystania z tekstów kultury danego obszaru językowego.

2. Rozbudzenie zainteresowania dorobkiem kulturowym i cywilizacyjnym danego obszaru językowego w kontekście dorobku kraju ojczystego.
3. Budowanie poczucia tożsamości narodowej z wykorzystaniem kontekstu interkulturowego.
4. Rozwijanie postaw ciekawości, tolerancji i otwartości wobec różnych kultur.

Zadania szkoły

1. Wprowadzenie ucznia w dziedzictwo kulturowe danego obszaru językowego.
2. Używanie języka obcego do kształtowania aktywnej i twórczej postawy ucznia wobec dorobku innych kultur.
3. Zapewnienie uczniowi możliwości aktywnego wykorzystywania kompetencji językowych oraz wiedzy o kulturze danego obszaru językowego poprzez uczestnictwo w różnego rodzaju projektach i programach, w tym interdyscyplinarnych i międzynarodowych.
4. Umożliwienie uczniowi osiągnięcia kompetencji językowych pozwalających rozumieć treści przedmiotów wykładanych dwujęzycznie.
5. Umożliwienie kontaktu z rodzimymi użytkownikami języka oraz zapewnienie stałego dostępu do materiałów i środków dydaktycznych pozwalających na bierny i czynny kontakt z językiem obcym.
6. Pomoc uczniowi w rozwijaniu poczucia własnej wartości oraz wiary we własne możliwości poprzez pozytywną informację zwrotną dotyczącą jego kompetencji językowych i wiedzy o kulturze, innego niż ojczysty, obszaru językowego.
7. Wspieranie ucznia w rozwijaniu postawy tolerancji, ciekawości i otwartości wobec innej kultury.
8. Wdrażanie uczniów do samodzielności w procesie uczenia się, jako przygotowania do egzaminu maturalnego, do studiów wyższych i dalszego kształcenia.

Treści nauczania

1. Środki językowe umożliwiające swobodne operowanie językiem, poprawne pod względem fonetycznym, ortograficznym, morfosyntaktycznym i leksykalnym, stosowane w bogatym repertuarze sytuacyjno–tematycznym.
2. Odmiany języka: język literacki, język potoczny, żargon, pozawerbalne środki komunikacji typowe dla danego obszaru językowego, główne odmiany języka danego obszaru kulturowego.

3. Różnorodne formy wypowiedzi ustnych i pisemnych, z uwzględnieniem rozmaitych typów tekstów i form przekazu.
4. Tradycje i realia cywilizacyjno–kulturowe danego obszaru językowego, z uwzględnieniem elementów literatury, historii, geografii, historii sztuki, socjologii, ekonomii i polityki.

O s i ą g n i ę c i a

1. Sprawne, świadome i poprawne posługiwanie się językiem obcym w zakresie:

1) recepcji:

- a) dogłębne rozumienie słuchanych i czytanych tekstów literackich, tekstów użytkowych oraz prostych tekstów specjalistycznych (naukowych),
- b) spostrzeganie w tekście cech swoistych oraz zjawisk powodujących niejednoznaczność wypowiedzi,
- c) odróżnianie cech i rozumienie funkcji gatunków literackich, publicystycznych, popularnonaukowych, tekstów użytkowych i prasowych,

2) produkcji:

- a) wypowiadanie się w mowie i w piśmie ze świadomością intencji i zachowaniem stosownej formy,
- b) praca redakcyjna nad tekstem własnym: planowanie wypowiedzi, poprawianie, podział na części składowe (wstęp, rozdziały, paragrafy, akapity), wyróżnienia w tekście,

3) interakcji:

- a) skuteczne uczestniczenie w dialogu lub dyskusji,
- b) formułowanie wypowiedzi ustnej lub pisemnej, będącej reakcją na usłyszany lub przeczytany tekst,

4) mediacji: przekształcanie tekstu własnego i cudzego (tłumaczenie, streszczanie, skracanie, rozwijanie, cytowanie, interpretowanie).

2. Umiejętność odbioru tekstów kultury danego obszaru językowego:

- 1) rozpoznawanie odniesień do kontekstu cywilizacyjno – kulturowego,
- 2) rozpoznawanie znaczeń metaforycznych, aluzji i symboli kulturowych,
- 3) interpretowanie dzieł w konwencjach gatunkowych i w konwencjach prądów artystycznych epoki,
- 4) wskazywanie w literaturze i sztuce wartości aprobowanych przez siebie.

Samokształcenie:

- 1) opanowanie indywidualnych strategii uczenia się; korzystanie z różnych źródeł informacji (słowników jednojęzycznych, specjalistycznych, leksykonów i encyklopedii, prasy, radia, telewizji, Internetu),
- 2) gromadzenie, klasyfikowanie i przekazywanie informacji.

HISTORIA

Cele edukacyjne

1. Ugruntowanie oraz restrukturyzacja wiedzy i umiejętności historycznych.
2. Zapoznanie się z metodologią naukowego poznawania i opisu przeszłości.
3. Porównywanie poglądów i opinii prezentowanych przez przedstawicieli różnych nurtów historiograficznych oraz historiozoficznych.

Zadania szkoły

1. Wspieranie dążeń do twórczego wykorzystywania przez uczniów wiedzy i umiejętności historycznych, w szczególności poprzez wykonanie przez nich, pod kierunkiem nauczyciela, pracy badawczej na podstawie samodzielnie zebranych materiałów pochodzących z różnych źródeł oraz literatury historycznej. Ustna prezentacja i publiczne uzasadnienie zawartych w pracy tez.
2. Przygotowanie uczniów do stosowania podstawowych zasad naukowego poznawania i opisywania przeszłości.

Treści nauczania

1. Trwałe osiągnięcia cywilizacji starożytnych. Religie starożytnego Wschodu.
2. Przemiany ustrojowe w Grecji i w Rzymie.
3. Powstanie i rozwój religii monoteistycznych.
4. Kręgi cywilizacji średniowiecznych. Europa a inne cywilizacje.
5. Fundamentalne znaczenie chrześcijaństwa w cywilizacjach średniowiecznej Europy.
6. Funkcjonowanie władzy i struktura społeczeństw średniowiecznych.
7. Powstanie i rozwój Polski w wiekach średnich. Znaczenie chrześcijaństwa dla powstania i rozwoju państwowości i kultury polskiej.
8. Cywilizacyjne przemiany w Europie od odrodzenia do oświecenia.
9. Nowe horyzonty. Europa wobec odmiennych kultur i systemów wartości.
10. Przeobrażenia chrześcijaństwa w XVI i XVII wieku.

11. Powstanie nowożytnej państwowości.
12. Uwarunkowania potęgi i upadku Rzeczypospolitej Obojga Narodów.
13. Rewolucja przemysłowa i jej następstwa.
14. Mapa polityczna XIX-wiecznej Europy i świata.
15. Przemiany świadomości Europejczyków.
16. Procesy demokratyzacyjne i parlamentaryzm w XIX wieku.
17. Społeczeństwo polskie bez własnego państwa.
18. I i II wojna światowa – geneza, charakter, następstwa konfliktów.
19. Systemy totalitarne i ich zbrodniczy charakter.
20. Funkcjonowanie demokracji w XX wieku: dylematy etyczne, zagrożenia, kierunki rozwoju.
21. Ewolucja stosunków międzynarodowych i ich charakter. Struktury ponadnarodowe w polityce i gospodarce.
22. Rewolucja techniczna w XX wieku.
23. Przemiany w sferze kultury. Sobór Watykański II i encykliki papieskie.
24. Rzeczpospolita między zniewoleniem a niepodległością.

O s i ą g n i ę c i a

1. Wykorzystywanie pogłębionej wiedzy do opisu i oceny problemów historycznych, z uwzględnieniem zasad naukowego badania przeszłości.
2. Krytyczne analizowanie różnych interpretacji historii.
3. Formułowanie opinii i wniosków historycznych w formie obszernych wypowiedzi ustnych i pisemnych.
4. Prezentowanie wyników pracy na forum publicznym oraz obrona własnych opinii w polemice/dyskusji.

WIEDZA O SPOŁECZEŃSTWIE

C e l e e d u k a c y j n e

1. Pogłębienie rozumienia historycznego i filozoficznego kontekstu problemów społeczeństwa, państwa i prawa.
2. Nabycie wiedzy i umiejętności użytecznych w dalszej edukacji w zakresie nauk społecznych i prawnych.

3. Zdobyć umiejętności umożliwiających aktywny, odpowiedzialny udział w życiu publicznym - zgodnie z normami i wartościami demokratycznymi.

Zadania szkoły

1. Pomoc uczniom w przygotowaniu do kontynuowania nauki w szkole wyższej w zakresie nauk społecznych, politycznych i prawnych.
2. Pomoc w rozwijaniu indywidualnych zainteresowań uczniów problematyką społeczno-polityczną i prawną.
3. Tworzenie warunków do wymiany poglądów uczniów na tematy społeczno-polityczno-prawne, z uwzględnieniem dylematów etycznych współczesnego świata.
4. Umożliwienie uczniom pracy z materiałami źródłowymi w zakresie omawianych zagadnień.

Treści nauczania

Społeczeństwo

1. Społeczeństwo polskie. Struktura społeczna i jej przemiany.
2. Historyczne i współczesne formy organizacji społeczeństw.
3. Naród. Tożsamość narodowa. Patriotyzm i nacjonalizm.
4. Społeczeństwo obywatelskie, formy życia publicznego, stowarzyszenia, związki zawodowe, partie polityczne, opinia publiczna.

Polityka

1. Współczesne doktryny polityczne, ideologie i partie polityczne w Polsce i na świecie.
2. Modele ustrojowe państw demokratycznych.
3. Aktywność polityczna obywateli w społeczeństwach demokratycznych.
4. Zagrożenia dla współczesnej demokracji. Konflikty wartości i przejawy kryzysu demokracji (korupcja, lekceważenie zasad demokratycznych, brak szacunku dla prawa).

Prawo

1. System prawny Rzeczypospolitej Polskiej.
2. Zasady tworzenia i egzekwowania prawa.
3. Obywatel w sądzie – proces cywilny i proces karny.
4. Wybrane zagadnienia z kodeksów prawa polskiego. Prawne formy walki z korupcją.
5. Mechanizmy ochrony praw człowieka.
6. Zasady zakładania i prowadzenia organizacji pozarządowych.

Polska, Europa, świat

1. Jednocząca się Europa – instytucje, procedury, wyzwania.
2. Polska racja stanu, polityka zagraniczna.
3. Nierówności społeczne i ekonomiczne we współczesnym świecie.
4. Globalizacja – nadzieje i zagrożenia.

O s i ą g n i ę c i a

1. Pogłębiona znajomość zjawisk i procesów społecznych.
2. Znajomość zasad działania instytucji demokratycznych i zagrożeń dla ich właściwego funkcjonowania.
3. Znajomość podstawowych rozwiązań prawno-ustrojowych obowiązujących w Rzeczypospolitej Polskiej.
4. Umiejętność organizacji debaty publicznej, krytycznej analizy argumentów jej uczestników oraz prezentacji jej rezultatów.
5. Umiejętność formułowania, uzasadniania i obrony własnego stanowiska na forum publicznym.
6. Umiejętność podejmowania skutecznych działań w różnych instytucjach życia publicznego zgodnie z obowiązującym prawem.

MATEMATYKA

C e l e e d u k a c y j n e

1. Przygotowanie do świadomego i pełnowartościowego uczestnictwa w świecie, w którym modele matematyczne odgrywają kluczową rolę.
2. Przystwojenie podstawowych struktur matematycznych w stopniu umożliwiającym rozpoznawanie ich przydatności i wykorzystanie w sytuacjach praktycznych, w szczególności:
 - 1) usystematyzowanie wiedzy o liczbach rzeczywistych oraz nabycie sprawności wykonywania obliczeń,
 - 2) opanowanie reguł rachunku algebraicznego,
 - 3) wdrożenie do opisywania oraz analizy zależności i zmienności za pomocą elementarnych funkcji,
 - 4) poznanie struktury otaczającej nas przestrzeni poprzez własności klasycznych obiektów geometrycznych; rozwój wyobraźni przestrzennej,

- 5) poznanie elementarnych metod analizy zjawisk statystycznych i losowych oraz ich najprostszych opisów kombinatorycznych.
3. Przyzwyczajenie do typowych elementów rozumowań matematycznych, w szczególności do stosowania pojęć takich jak: założenie, wniosek, dowód (także nie wprost), przykład i kontrprzykład.
4. Wyrobienie umiejętności i potrzeby krytycznej oceny przeprowadzonego rozumowania lub otrzymanego wyniku obliczeń.
5. Wyrobienie nawyku samodzielnego zdobywania, analizowania i klasyfikowania informacji, stawiania hipotez i poszukiwania metod ich weryfikacji.
6. Kształtowanie umiejętności jasnego i precyzyjnego formułowania wypowiedzi oraz argumentowania.

Zadania szkoły

1. Zapewnienie kształcenia promującego samodzielne, krytyczne i twórcze myślenie; ograniczenie do minimum działań schematycznych i odtwórczych.
2. Zapewnienie każdemu uczniowi warunków do rozwoju zdolności na miarę jego możliwości poznawczych.
3. Przygotowanie uczniów do samodzielnego zdobywania wiedzy na dalszych etapach edukacji oraz w pracy zawodowej.
4. Wdrożenie uczniów do korzystania z nowoczesnych narzędzi (kalkulatory, komputery, multimedia) i źródeł informacji (podręczniki, słowniki, atlasy, encyklopedie, zasoby sieciowe).

Treści nauczania

1. Liczby rzeczywiste:
 - 1) liczby naturalne i całkowite; twierdzenie o rozkładzie liczby naturalnej na czynniki pierwsze,
 - 2) liczby wymierne; rozwinięcia dziesiętne,
 - 3) liczby niewymierne,
 - 4) oś liczbowa; przedziały osi liczbowej,

- 5) wartość bezwzględna,
- 6) procenty i punkty procentowe; lokaty i kredyty,
- 7) błąd przybliżenia; szacowanie wartości liczbowych,
- 8) pierwiastki (w tym pierwiastki nieparzystego stopnia z liczb ujemnych),
- 9) twierdzenie o niewymierności pierwiastka kwadratowego z liczby 2,
- 10) potęgi liczb nieujemnych o wykładniku wymiernym i ich własności; informacja o własnościach potęg o wykładniku rzeczywistym,
- 11) logarytmy; podstawowe własności logarytmów.

2. Wyrażenia algebraiczne:

- 1) wzory skróconego mnożenia, w tym $(a \pm b)^3$; $a^3 \pm b^3$. Wzór $(a - 1)(1 + a + \dots + a^{n-1}) = a^n - 1$,
- 2) wielomiany; dodawanie, odejmowanie i mnożenie wielomianów,
- 3) dzielenie wielomianów z resztą przez dwumian $x - a$; twierdzenie o reszcie,
- 4) wyrażenia wymierne,
- 5) dodawanie, odejmowanie, mnożenie i dzielenie wyrażeń wymiernych.

3. Równania i nierówności:

- 1) równania i nierówności kwadratowe z jedną niewiadomą,
- 2) układy równań prowadzące do równań kwadratowych,
- 3) wzory Viète'a,
- 4) równania i nierówności kwadratowe z parametrem,
- 5) proste równania wielomianowe; proste nierówności wielomianowe,
- 6) twierdzenie o postaci wymiernych pierwiastków wielomianu o współczynnikach całkowitych,
- 7) proste równania wymierne; proste nierówności wymierne,
- 8) proste równania i nierówności z wartością bezwzględną typu $|ax - b| = c$, $|ax - b| > c$.

4. Funkcje:

- 1) różne sposoby określania funkcji,
- 2) odczytywanie własności funkcji z wykresu,
- 3) proste przekształcenia wykresów funkcji liczbowych,
- 4) funkcja liniowa,
- 5) funkcja kwadratowa,

- 6) funkcja $f(x)=a/x$,
- 7) funkcja wykładnicza,
- 8) funkcja logarytmiczna.

5. Ciągi:

- 1) przykłady ciągów,
- 2) ciąg arytmetyczny,
- 3) ciąg geometryczny.

6. Trygonometria:

- 1) funkcje sinus, cosinus i tangens kąta ostrego,
- 2) proste związki między funkcjami trygonometrycznymi,
- 3) miara łukowa kąta; funkcje trygonometryczne argumentu rzeczywistego,
- 4) proste równania i nierówności trygonometryczne.

7. Planimetria:

- 1) kąty w okręgu,
- 2) czworokąty wpisane w okrąg i czworokąty opisane na okręgu,
- 3) figury podobne; figury jednokładne; twierdzenie o związkach miarowych między odcinkami stycznych i siecznych,
- 4) twierdzenie sinusów; twierdzenie cosinusów,
- 5) zastosowania trygonometrii w planimetrii.

8. Geometria na płaszczyźnie kartezjańskiej:

- 1) równanie prostej na płaszczyźnie,
- 2) interpretacja geometryczna układu równań liniowych,
- 3) interpretacja geometryczna układu nierówności liniowych,
- 4) odległość punktów w układzie współrzędnych, równanie okręgu, opis koła za pomocą nierówności,
- 5) punkty wspólne prostych i okręgów,
- 6) wektory na płaszczyźnie kartezjańskiej,
- 7) dodawanie wektorów: $[a_1, a_2] + [b_1, b_2] = [a_1 + b_1, a_2 + b_2]$ i mnożenie wektora przez liczbę: $t[a_1, a_2] = [ta_1, ta_2]$; interpretacja geometryczna działań na wektorach.

9. Stereometria:

- 1) równoległość i prostopadłość w przestrzeni, rzut prostokątny na płaszczyznę, twierdzenie o trzech prostych prostopadłych,
- 2) kąt między prostą i płaszczyzną, kąt dwuścienny,
- 3) wyznaczanie przekrojów znanych brył,
- 4) zastosowania trygonometrii w stereometrii.

10. Elementy statystyki opisowej. Teoria prawdopodobieństwa i kombinatoryka:

- 1) średnia arytmetyczna, średnia ważona, mediana, odchylenie standardowe,
- 2) zliczanie przypadków w prostych sytuacjach kombinatorycznych, zasada mnożenia,
- 3) permutacje, kombinacje, wariacje,
- 4) obliczanie prawdopodobieństwa w przypadku skończonej liczby zdarzeń elementarnych.

O s i ą g n i ę c i a

1. Umiejętność budowania modeli matematycznych zjawisk z różnych dziedzin życia i ich stosowania:

- 1) opisywanie związków pomiędzy wielkościami liczbowymi za pomocą równań i nierówności,
- 2) wyznaczanie zależności funkcyjnych między wielkościami liczbowymi,
- 3) wyznaczanie związków metrycznych i miarowych w otaczającej przestrzeni,
- 4) budowanie modeli zjawisk losowych.

2. Umiejętność wykorzystania podstawowych narzędzi i technik matematycznych:

- 1) przeprowadzanie obliczeń dokładnych i przybliżonych (w tym procentowych), także z wykorzystaniem kalkulatora,
- 2) opisywanie zbiorów za pomocą równań, nierówności i ich układów,
- 3) rozwiązywanie pewnych typów równań oraz ich układów,
- 4) sporządzanie wykresów funkcji oraz odczytywanie własności funkcji z wykresu,
- 5) wyznaczanie związków miarowych dla figur płaskich i brył,
- 6) obliczanie prawdopodobieństw zdarzeń.

3. Umiejętność przeprowadzenia prostego rozumowania dedukcyjnego.

4. Umiejętność zdobywania i krytycznego analizowania informacji, formułowania hipotez oraz ich weryfikacji.

FIZYKA I ASTRONOMIA

Cele edukacyjne

1. Rozumienie zjawisk otaczającego świata oraz natury i struktury fizyki i jej związku z innymi naukami przyrodniczymi.
2. Znajomość metod badawczych fizyki oraz roli eksperymentu i teorii w jej rozwoju.
3. Wiedza i umiejętności niezbędne do dalszego kształcenia na kierunkach ścisłych, przyrodniczych i technicznych.

Zadania szkolne

1. Nauczanie fizyki w sposób kontekstowy – w oparciu o zagadnienia występujące w życiu codziennym, przyrodzie i technice.
2. Uzupełnienie i uporządkowanie wiedzy fizycznej i astronomicznej ucznia w celu pogłębienia rozumienia nauki, jej możliwości i ograniczeń oraz przygotowania do studiów na kierunkach ścisłych, przyrodniczych i technicznych.
3. Uświadomienie roli eksperymentu i teorii w poznawaniu przyrody oraz znaczenia matematyki w budowaniu modeli i rozwiązywaniu problemów fizycznych.
4. Wdrażanie ucznia do krytycznego korzystania ze źródeł informacji.
5. Rozwijanie u ucznia umiejętności samodzielnego formułowania wypowiedzi o zagadnieniach fizycznych i astronomicznych, prowadzenia dyskusji w sposób terminologicznie i merytorycznie poprawny, rozwiązywania problemów fizycznych, wykonywania obliczeń.
6. Rozwijanie zainteresowania fizyką i astronomią.
7. Inspirowanie dociekliwości i postawy badawczej uczniów.
8. Stworzenie warunków do planowania i prowadzenia eksperymentów oraz analizy ich wyników.
9. Wykorzystywanie metod komputerowych do budowania modeli i analizy wyników doświadczeń.
10. Zapoznanie na wybranych przykładach z warsztatem pracy współczesnego fizyka.

Treści nauczania

1. Ruch i siły. Matematyczny opis ruchu w jednym i dwóch wymiarach. Przyczyny zmian ruchu. Opory ruchu. Ruch postępowy i obrotowy. Energia mechaniczna. Zasady zachowania w mechanice.

2. Polowy opis oddziaływań. Pole grawitacyjne, ruch masy w polu grawitacyjnym. Pole elektryczne, ruch cząstki naładowanej w polu elektrycznym, przewodniki i dielektryki. Pole magnetyczne, ruch cząstki naładowanej w polu magnetycznym.
3. Obwody prądu stałego. Przemiany energii w obwodach prądu stałego.
4. Pole elektromagnetyczne. Indukcja elektromagnetyczna. Obwody prądu przemiennego z pojemnością i indukcyjnością. Źródła napięcia. Elektryczne obwody drgające. Fale elektromagnetyczne i ich własności.
5. Fizyczne podstawy mikroelektroniki i telekomunikacji. Modele przewodnictwa. Półprzewodnik, dioda, tranzystor. Analogowy i cyfrowy zapis sygnałów.
6. Zjawiska termodynamiczne. Zasady termodynamiki, ich statystyczna interpretacja oraz zastosowania. Opis przemian gazowych. Przejścia fazowe.
7. Zjawiska hydrostatyczne i aerostatyczne. Opis zjawisk hydrostatycznych i aerostatycznych oraz przykłady ich wykorzystania.
8. Przegląd poznanych modeli i teorii fizycznych oraz astronomicznych. Dyskusja nad ich użytecznością i zakresem stosowalności w powiązaniu z eksperymentalną weryfikacją.

O s i ą g n i ę c i a

1. Umiejętność obserwacji, opisywania, wyjaśniania i przewidywania zjawisk fizycznych i astronomicznych z wykorzystaniem praw fizycznych i modeli, przy świadomości granic ich stosowalności.
2. Posługiwanie się pojęciami fizycznymi ze zrozumieniem.
3. Umiejętność planowania i wykonywania doświadczeń fizycznych i prostych obserwacji astronomicznych, opracowywania i analizowania wyników, sporządzania i interpretacji wykresów.
4. Umiejętność rozwiązywania prostych problemów fizycznych z wykorzystaniem modeli i technik matematycznych.
5. Umiejętność wykorzystywania wiedzy fizycznej do wyjaśniania zasad działania i bezpiecznego użytkowania urządzeń technicznych.
6. Umiejętność wskazania przykładów degradacji środowiska wynikającej z technicznej działalności człowieka oraz możliwości zapobiegania tej degradacji.
7. Znajomość prawidłowości przyrodniczych i metod ich poznawania na poziomie umożliwiającym podjęcie studiów na kierunkach ścisłych, przyrodniczych i technicznych.

CHEMIA

Cele edukacyjne

1. Pogłębienie wiedzy chemicznej w stopniu niezbędnym do dalszej edukacji.
2. Wykształcenie umiejętności planowania i realizacji prac eksperymentalnych oraz interpretacji otrzymanych wyników.
3. Wykształcenie poczucia odpowiedzialności za bezpieczeństwo własne i ochronę środowiska przyrodniczego.

Zadania szkoły

1. Wspieranie umiejętności samokształcenia poprzez zdobywanie i gromadzenie informacji z różnych źródeł.
2. Wdrażanie uczniów do selekcionowania i oceny zdobytych informacji.
3. Zapoznanie uczniów z praktyką laboratoryjną poprzez prowadzenie pokazów oraz samodzielne wykonywanie przez nich doświadczeń.
4. Przygotowanie uczniów do projektowania badań i interpretacji otrzymanych wyników na podstawie zdobytej wiedzy chemicznej i z dziedzin pokrewnych.

Treści nauczania

1. Współczesny model budowy atomu – elementy mechaniki kwantowej w ujęciu jakościowym. Izotopy. Promieniotwórczość naturalna i sztuczna.
2. Układ okresowy pierwiastków. Zależność pomiędzy budową atomów a właściwościami pierwiastków i ich położeniem w układzie okresowym. Alotropia pierwiastków.
3. Wiązania jonowe, kowalencyjne, kowalencyjne spolaryzowane i koordynacyjne. Zależność pomiędzy właściwościami związków chemicznych a ich budową.
4. Równowaga chemiczna. Stała równowagi. Reguła przekory.
5. Mol. Molowa interpretacja przemian chemicznych. Równanie Clapeyrona. Warunki normalne i standardowe.
6. Szybkość reakcji chemicznych. Rząd reakcji.
7. Reakcje endo- i egzoenergetyczne. Katalizatory i przykłady reakcji katalitycznych.
8. Reakcje utleniania-redukcji. Ogniwa galwaniczne i ich zastosowania.
9. SEM ogniwa. Elektroliza roztworów wodnych elektrolitów i soli stopionych.
10. Prawa elektrolizy. Korozja elektrochemiczna i metody jej zapobiegania.

11. Roztwory. Rozpuszczalność. Przeliczanie stężeń roztworów. Układy koloidalne.
12. Systematyka związków nieorganicznych. Tlenki, wodoroki, wodorotlenki, kwasy i sole – nazewnictwo, otrzymywanie, właściwości.
13. Charakterystyka najważniejszych pierwiastków bloków *s*, *p*, *d* układu okresowego pierwiastków. Zmienność właściwości związków w grupach i okresach.
14. Elektrolity słabe i mocne. Stopień i stała dysocjacji. Prawo rozcieńczeń Ostwalda, pH roztworu, wskaźniki. Reakcje w roztworach wodnych elektrolitów - reakcje zobojętniania, strącenia osadów i hydrolizy. Amfoteryczność.
15. Węglowodory nasycone, nienasycone i aromatyczne – nazewnictwo i właściwości. Szereg homologiczny. Izomeria konstytucyjna i geometryczna.
16. Występowanie węglowodorów w przyrodzie. Przeróbka ropy naftowej.
17. Jednofunkcyjne pochodne węglowodorów. Alkohole, fenole, aldehydy, ketony, aminy, kwasy karboksylowe i ich pochodne – budowa, nazewnictwo, otrzymywanie i właściwości.
18. Wielofunkcyjne pochodne węglowodorów. Aminokwasy, peptydy i białka, tłuszcze proste i złożone, najważniejsze cukry oraz kwasy nukleinowe - występowanie, właściwości i ich znaczenie w życiu człowieka.
19. Zjawisko izomerii optycznej. Chiralność.
20. Polimeryzacyjne tworzywa sztuczne - budowa i zastosowanie.
21. Konsekwencje niewłaściwego wykorzystywania substancji chemicznych.

O s i ą g n i ę c i a

1. Znajomość i rozumienie podstawowych pojęć, praw i zjawisk chemicznych.
2. Umiejętność opisu właściwości najważniejszych pierwiastków bloków *s*, *p*, *d* i ich związków chemicznych. Dostrzeganie podobieństw i różnic we właściwościach i sposobie reagowania pierwiastków w obrębie grup oraz różnych klas związków chemicznych.
3. Umiejętność dostrzegania zależności pomiędzy budową substancji a jej właściwościami fizycznymi i chemicznymi.
4. Umiejętność zastosowania posiadanej wiedzy do rozwiązywania różnorodnych problemów rachunkowych, teoretycznych i praktycznych:
 - 1) posługiwanie się pojęciami chemicznymi,
 - 2) posługiwanie się terminologią chemiczną,
 - 3) wyjaśnianie przebiegu obserwowanych lub opisanych zjawisk,

- 4) wykorzystywanie dostępnych źródeł informacji do rozwiązywania zadań.
5. Umiejętność stawiania hipotez dla wyjaśniania problemów chemicznych i planowania eksperymentów dla ich weryfikacji.
6. Samodzielne formułowanie i uzasadnianie opinii i sądów na podstawie posiadanych i podanych informacji.
7. Umiejętność korzystania z różnorodnych źródeł informacji w celu rozszerzenia posiadanej wiedzy.

BIOLOGIA

C e l e e d u k a c y j n e

1. Poznanie zależności w funkcjonowaniu organizmów żywych na różnych poziomach organizacji.
2. Poznanie teorii i praw biologicznych.
3. Poznanie przykładowych metod badawczych stosowanych w biologii.
4. Integracja wiedzy z różnych dziedzin do wyjaśniania zjawisk biologicznych.
5. Rozumienie znaczenia nowoczesnych kierunków biologii dla postępu w biotechnologii i medycynie.
6. Uzyskanie świadomości zagrożeń cywilizacyjnych wynikających z działalności człowieka.

Z a d a n i a s z k o ł y

1. Wzbogacanie wiedzy i umiejętności uczniów, z uwzględnieniem kierunku dalszego kształcenia.
2. Umożliwienie uczniom zapoznania się z metodami prawidłowej obserwacji, analizy, prezentacji i interpretacji wyników badań biologicznych.
3. Umożliwienie uczniom korzystania z różnych źródeł informacji do rozwiązywania problemów biologicznych.
4. Umożliwienie uczniom projektowania doświadczeń biologicznych.

T r e ś c i n a u c z a n i a

1. Komórka - podstawowa jednostka życia:
 - 1) chemiczne podstawy życia: pierwiastki, wiązania i związki organiczne o kluczowym znaczeniu dla organizmów,

- 2) organizacja komórki.
2. Energia i życie:
 - 1) enzymy i reakcje zachodzące w komórce,
 - 2) metabolizm: szlaki metaboliczne, katabolizm i anabolizm,
 - 3) tlenowa produkcja ATP (mitochondria, oddychanie komórkowe),
 - 4) beztlenowa produkcja ATP (fermentacja, kwas mlekowy),
 - 5) fotosynteza.
3. Różnorodność życia na Ziemi:
 - 1) klasyfikowanie organizmów,
 - 2) przegląd różnych grup systematycznych: wirusy i bakterie, porosty, grzyby, rośliny, zwierzęta,
 - 3) podstawowe czynności życiowe roślin i zwierząt: odżywianie, oddychanie, transport, wydalanie, koordynacja, rozmnażanie.
4. Genetyka:
 - 1) cykl komórkowy i chromosomy,
 - 2) mitozą i mejoza,
 - 3) podstawy dziedziczności (reguły Mendla, dziedziczenie płci, zależność między genotypem a fenotypem),
 - 4) zapis i realizacja informacji genetycznej (DNA, kod genetyczny, transkrypcja i biosynteza białka, definicja genu, mutacje),
 - 5) inżynieria genetyczna i sekwencjonowanie genomów.
5. Ewolucja:
 - 1) koncepcja i dowody ewolucji,
 - 2) mechanizmy ewolucji; Karol Darwin i teoria doboru naturalnego, rodzaje zmienności,
 - 3) zjawiska genetyczne w populacjach,
 - 4) powstawanie gatunków,
 - 5) podstawowe prawidłowości ewolucji,
 - 6) pochodzenie i historia życia na Ziemi,
 - 7) antropogeneza.
6. Ekologia i biogeografia:
 - 1) podstawowe pojęcia i koncepcje ekologii,
 - 2) zależności międzygatunkowe,
 - 3) lądowe i wodne strefy życia,

- 4) krążenie energii i materii w ekosystemie.
7. Biologia stosowana:
 - 1) biotechnologia w przemyśle, rolnictwie i ochronie środowiska,
 - 2) biotechnologia oparta o modyfikacje DNA,
 - 3) problemy etyczne związane ze stosowaniem nowoczesnych biotechnologii.

O s i ą g n i ę c i a

1. Znajomość budowy i procesów życiowych u przedstawicieli różnych grup systematycznych roślin i zwierząt.
2. Umiejętność wyjaśniania związków między strukturą a funkcją na różnych poziomach organizacji żywych organizmów.
3. Postrzeganie funkcjonowania organizmu jako zintegrowanego układu.
4. Umiejętność analizowania zależności między środowiskiem życiowym organizmów a ich budową i funkcjonowaniem.
5. Umiejętność wyjaśniania zjawisk: zmienności, dziedziczenia i ewolucji oraz związków zachodzących między nimi.
6. Umiejętność analizowania zmian zachodzących w środowisku, oceniania ich skutków oraz odnajdywania sposobów naprawy szkód.
7. Posługiwanie się terminologią biologiczną.
8. Umiejętność prowadzenia obserwacji i eksperymentów z zastosowaniem metod poznania naukowego.
9. Umiejętność wykorzystywania różnych źródeł wiedzy do wyjaśniania zjawisk i procesów biologicznych oraz formułowania i uzasadniania własnych opinii.

GEOGRAFIA

C e l e e d u k a c y j n e

1. Ugruntowanie zintegrowanego systemu wiedzy geograficznej opartego na naukowych podstawach, umożliwiającego zrozumienie charakteru i dynamiki przestrzeni geograficznej.
2. Wykształcenie umiejętności umożliwiających stosowanie teorii naukowych do interpretowania zjawisk i procesów społeczno - gospodarczych i politycznych na tle uwarunkowań przyrodniczych, historycznych i kulturowych oraz w różnych skalach przestrzennych (z uwzględnieniem skali krajowej).

3. Wyposażenie w umiejętności konieczne do wykorzystania posiadanej wiedzy geograficznej, zarówno dla rozwoju indywidualnych zainteresowań, jak i kierunku dalszego kształcenia, pracy zawodowej i w życiu społecznym.
4. Kształtowanie systemu wartości społecznie akceptowanych, pozwalających na podejmowanie decyzji służących zachowaniu równowagi w środowisku geograficznym przy zapewnieniu wzrostu społeczno - gospodarczego.
5. Kształtowanie odpowiedzialnej i twórczej postawy niezbędnej do kierowania swoim dalszym życiem oraz do pełnienia w przyszłości ważnych ról społecznych w środowisku lokalnym, regionalnym i krajowym.

Z a d a n i a s z k o ł y

1. Zapewnienie uczniom warunków do opanowania szerokiego zakresu treści kształcenia z geografii niezbędnych do:
 - 1) wykazania się znajomością faktów, terminów, zjawisk, procesów oraz zależności i prawidłowości,
 - 2) stosowania merytorycznych i formalnych umiejętności geograficznych,
 - 3) podejmowania aktywnych działań na rzecz środowiska lokalnego, regionalnego i krajowego w toku kształcenia, pracy zawodowej, życiu osobistym i społecznym, zgodnie z założonymi powyżej celami.
2. Zapewnienie uczniom możliwości prowadzenia badań geograficznych kameralnych i terenowych.

T r e ś c i n a u c z a n i a

1. Elementy metodyki badań geograficznych:
 - 1) bezpośrednie i pośrednie metody zbierania informacji; ocena wiarygodności i przydatności różnych danych,
 - 2) zasady formułowania i rozwiązywania problemów,
 - 3) praktyczne zastosowania wiedzy geograficznej,
 - 4) metody prezentacji wyników badań.
2. System przyrodniczy Ziemi (w tym środowisko przyrodnicze Polski):
 - 1) budowa Ziemi (z uwzględnieniem budowy poszczególnych geosfer) - jej powstanie i ewolucja,
 - 2) Ziemia jako otwarty system fizycznogeograficzny, współzależność sfer Ziemi i ich zależność od czynników zewnętrznych (kosmicznych),

- 3) tektonika płyt litosfery oraz zjawiska i procesy z nią związane; wielkie formy ukształtowania powierzchni Ziemi,
 - 4) procesy i czynniki egzogeniczne kształtujące powierzchnię lądów,
 - 5) klimat i pogoda - uwarunkowania i konsekwencje zróżnicowania klimatycznego Ziemi,
 - 6) oceany oraz wody na lądach - ich zróżnicowanie, znaczenie przyrodnicze i gospodarcze,
 - 7) procesy glebotwórcze, zróżnicowanie genetyczne gleb i ich walorów użytkowych,
 - 8) szata roślinna i świat zwierzęcy - geograficzne uwarunkowania rozmieszczenia i zróżnicowania,
 - 9) funkcjonowanie wybranych typów środowisk przyrodniczych: strefowych i astrefowych.
3. System społeczno - gospodarczy świata (w tym Polski):
- 1) ludność:
 - a) zmiany liczby ludności świata i poszczególnych regionów, czynniki zmian liczby ludności,
 - b) struktury demograficzne oraz ich ewolucja, fazy rozwoju demograficznego,
 - c) zróżnicowanie ludności: rasowe, etniczne, językowe, religijne, kulturowe,
 - 2) gospodarcza działalność człowieka, współczesne tendencje gospodarki światowej:
 - a) zasoby naturalne, w tym pozyskiwanie, zapotrzebowanie i wykorzystanie energii; światowi producenci i konsumenci surowców energetycznych,
 - b) rolnictwo i wyżywienie: warunki rozwoju rolnictwa, typy rolnictwa i ich rozmieszczenie, rolnictwo a środowisko, zasoby żywnościowe - zróżnicowanie poziomu wyżywienia,
 - c) przemysł: czynniki lokalizacji, rozmieszczenie przemysłu i współczesne zmiany, rola przemysłu w gospodarce państw o różnym stopniu rozwoju,
 - d) transport i handel: rodzaje transportu, sieć transportowa, transport a środowisko, handel międzynarodowy,
 - e) usługi (w tym usługi finansowe),
 - 3) rozwój społeczno - gospodarczy:
 - a) mierniki poziomu rozwoju społeczno - gospodarczego i jakości życia, dysproporcje regionalne,
 - b) modele (konceptcje) rozwoju: rozwój zrównoważony (ekorozwój),
 - 4) wybrane zagadnienia geografii politycznej (w tym geografii elektoralfnej).

4. Człowiek a środowisko:

- 1) zmiany relacji człowiek - środowisko na różnych etapach rozwoju społeczno-gospodarczego; zmiany poglądów na temat relacji człowiek - środowisko,
- 2) globalne i regionalne problemy środowiskowe i przykłady międzynarodowej i regionalnej współpracy w ich rozwiązywaniu,
- 3) uwarunkowania geograficzne stanu zdrowotnego ludności na wybranych przykładach.

O s i ą g n i ę c i a

1. Pogłębienie i usystematyzowanie wiedzy geograficznej w zakresie wymienionych treści nauczania umożliwiających przystąpienie do egzaminu maturalnego z geografii i podjęcie studiów wyższych.
2. Aktywne poszukiwanie informacji i sprawne korzystanie z różnych źródeł informacji geograficznej.
3. Formułowanie pytań, hipotez, problemów geograficznych.
4. Planowanie i przeprowadzanie geograficznych badań terenowych i kameralnych.
5. Opracowywanie i przetwarzanie zebranego materiału z badań i pomiarów geograficznych.
6. Prezentowanie wyników pracy badawczej.
7. Wykorzystywanie wiedzy geograficznej do:
 - 1) analizowania i charakteryzowania w różnych skalach przestrzennych zróżnicowania środowiska przyrodniczego i różnych rodzajów działalności człowieka,
 - 2) wyjaśniania przyczyn i konsekwencji procesów i zjawisk geograficznych oraz ich zróżnicowania,
 - 3) wyrażania opinii i uzasadniania punktu widzenia wobec różnych kwestii społecznych, gospodarczych i środowiskowych,
 - 4) konstruowania schematów (modeli) obrazujących różne typy związków między zjawiskami (przyrodniczymi, ekonomicznymi, społecznymi i kulturowymi).

WIEDZA O KULTURZE

Cele edukacyjne

1. Pobudzenie aktywności intelektualnej, kształtowanie postaw twórczych, zainteresowań i zamiłowań w odbiorze i tworzeniu kultury.
2. Rozwijanie inwencji, wyobraźni i wrażliwości przez własną aktywność twórczą oraz poznawanie najwybitniejszych osiągnięć w różnych dziedzinach sztuki.
3. Nabycie umiejętności interpretowania i wartościowania zjawisk z dziedziny sztuki.
4. Nabycie wiedzy o kulturze regionu w powiązaniu z kulturą narodową.
5. Nabycie wiedzy w celu dokonywania pogłębionej analizy stanu kultury regionu i kraju.
6. Przygotowanie do badania specyficznych cech kultury regionu, w tym cech wspólnych z kulturą ogólnonarodową.
7. Łączenie wiedzy z praktyczną działalnością na rzecz upowszechniania kultury.
8. Pogłębienie zainteresowań uczniów przez poszukiwanie wiedzy, zdobywanie doświadczeń, działania innowacyjne i eksperymentalne.

Zadania szkoły

1. Tworzenie warunków dla twórczego rozwoju oraz indywidualnego wyrażania artystycznej osobowości ucznia.
2. Ukazywanie dziedzictwa narodowego i rozwijanie poczucia jego wartości.
3. Inspirowanie uczniów do aktywności twórczej, udziału w różnych formach działalności artystycznej.
4. Podejmowanie działań promujących uczniów aktywnych i szczególnie uzdolnionych.
5. Organizowanie różnorodnych form kontaktu z instytucjami kultury, twórcami.
6. Tworzenie warunków do prezentacji własnej twórczości uczniów inspirowanej kulturą ludową.
7. Zapewnianie dostępu do różnorodnych źródeł informacji o kulturze regionu.
8. Zapewnienie bezpośredniego kontaktu z dziełami sztuki oraz różnorodnymi formami artystycznymi.
9. Tworzenie warunków umożliwiających podejmowanie działań animacyjnych.

Treści nauczania

1. Epoki, style i kierunki sztuki w procesie dziejowym.

2. Podstawowe pojęcia i terminy z historii sztuki. Rozwój poszczególnych form, gatunków, kierunków w sztuce oraz ich konkretyzacja artystyczna.
3. Istota zjawisk awangardowych w sztuce XX wieku (nowe prądy i tendencje w architekturze, muzyce, literaturze, sztukach plastycznych, sztuce scenicznej) – istota przemian.
4. Specyfika procesu tworzenia w różnych dziedzinach sztuki. Różne formy, gatunki i techniki wypowiedzi artystycznej.
5. Kultura i tradycja jako podstawy ciągłości sztuki światowej i narodowej oraz czynniki ich przemian.
6. Różne funkcje sztuki – estetyczna, poznawcza, wspólnotowa, emocjonalno-terapeutyczna, religijna, w aspekcie historycznym i współcześnie.
7. Wzajemne relacje w sztuce różnych kultur i narodów.
8. Tradycja i zjawiska paraartystyczne w sztuce po II wojnie światowej; wielorakość mediów, w tym film, telewizja, sztuka multimedialna.
9. Wielkie indywidualności kształtujące oblicze sztuki światowej i polskiej oraz wybitne dzieła artystyczne.
10. Zabytki kultury materialnej jako świadectwo przemian kulturowych i cywilizacyjnych.
11. Społeczność lokalna i jej kultura w aspekcie historycznym, geograficznym, etnograficznym i środowiskowym.
12. Rola środków masowego przekazu w upowszechnianiu dóbr kultury regionalnej.
13. Projektowanie i wdrażanie działań animacyjnych służących aktywnemu i twórczemu uczestnictwu w życiu kulturalnym.

O s i ą g n i ę c i a

1. Rozumienie pojęć: kultura, kultura regionalna, kultura narodowa, kultura masowa, tradycja, etnografia, folklor.
2. Umiejętność samodzielnego poszerzania wiedzy na temat epok, stylów i zjawisk zachodzących w różnych dziedzinach sztuki.
3. Umiejętność analizowania różnych zjawisk zachodzących w sztuce.
4. Umiejętność oceny i interpretacji dzieł sztuki.
5. Znajomość dziedzictwa narodowego i jego związku z kulturą europejską i światową.
6. Umiejętność integracji zdobytych wiadomości, dokonywania syntezy oraz odbioru współczesnych zjawisk artystycznych.

7. Umiejętność identyfikacji konkretnego dzieła sztuki z epoką historyczną.
8. Umiejętność przeprowadzania analizy porównawczej dzieł sztuki należących do tej samej kategorii, ale pochodzących z odmiennych epok historycznych.
9. Orientowanie się w aktualnych trendach artystycznych.
10. Znajomość podstaw i elementów organizacji życia kulturalnego regionu (instytucje i placówki artystyczne, konkursy, festiwale o zasięgu ogólnokrajowym i międzynarodowym).
11. Umiejętność analizowania dawnych i współczesnych zjawisk kulturowych regionu.
12. Umiejętność prezentowania wyników pracy indywidualnej i zespołowej z zakresu wybranych zagadnień z dziejów kultury.
13. Rozumienie współczesnych zjawisk i dokonań twórczych.

INFORMATYKA

C e l e e d u k a c y j n e

1. Przygotowanie do świadomego wyboru kierunku i zakresu dalszego kształcenia informatycznego.
2. Wychowanie umiejętności samodzielnego korzystania z komputera dla realizacji wybranych zadań edukacyjnych oraz innych celów poznawczych.

Z a d a n i a s z k o ł y

1. Stworzenie warunków do poznania wybranych zagadnień, pojęć i metod informatyki jako dyscypliny naukowej oraz jej najważniejszych zastosowań.
2. Kształcenie samodzielności intelektualnej, odpowiedzialności za własny rozwój, gotowości do podejmowania i rozwiązywania złożonych zadań, z uwzględnieniem środków i metod informatyki.
3. Rozwijanie umiejętności pracy zespołowej przez realizację projektów grupowych.

T r e ś c i n a u c z a n i a

1. Algorytmika i programowanie:
 - 1) metodyczna analiza i modelowanie umiarkowanie złożonych problemów i procesów z różnych dziedzin,
 - 2) przegląd algorytmów klasycznych,

- 3) wybrane techniki projektowania algorytmów i struktur danych: programowanie strukturalne, zstępujące, abstrakcja danych, metoda kolejnych uściśleń,
- 4) elementy analizy algorytmów,
- 5) indywidualna i zespołowa realizacja projektów programistycznych w wybranym języku wysokiego poziomu.

2. Bazy danych:

- 1) podstawowe formy organizacji informacji w bazach danych,
- 2) budowa relacyjnych baz danych,
- 3) wyszukiwanie informacji w relacyjnych bazach danych z użyciem języka zapytań,
- 4) projektowanie prostych relacyjnych baz danych.

3. Multimedia. Sieci komputerowe:

- 1) sprawne i świadome korzystanie z multimediiów i tworzenie własnych materiałów multimedialnych,
- 2) przetwarzanie informacji w różnej postaci (w tym wizualnej i dźwiękowej),
- 3) budowa i działanie sieci komputerowych,
- 4) tworzenie i publikowanie własnych materiałów w sieci.

4. Tendencje w rozwoju informatyki i jej zastosowań.

O s i ą g n i ę c i a

1. Formułowanie sytuacji problemowej, jej modelowanie i rozwiązywanie z użyciem metod informatycznych.
2. Ocenianie poprawności i efektywności rozwiązań i ich testowanie. Tworzenie dokumentów rozwiązań.
3. Wyszukiwanie informacji w bazach danych i projektowanie prostych baz danych.
4. Tworzenie opracowań multimedialnych.
5. Sprawne korzystanie z usług sieci komputerowych w pracy z informacjami swoimi i obcymi.
6. Planowanie pracy i nadzór nad przebiegiem wykonywania projektów realizowanych zespołowo z wykorzystaniem programów komputerowych.

JĘZYK MNIEJSZOŚCI NARODOWEJ LUB ETNICZNEJ ORAZ JĘZYK REGIONALNY – JĘZYK KASZUBSKI

Przedmiot jest realizowany w szkołach (oddziałach) z nauczaniem języka mniejszości narodowych lub etnicznych albo społeczności posługującej się językiem regionalnym – językiem kaszubskim, zgodnie z odrębnymi przepisami.

C e l e e d u k a c y j n e

1. Budowanie tożsamości osobowej, narodowej, etnicznej oraz zadomowienie w tradycji kultury europejskiej.
2. Rozwijanie świadomego, krytycznego odbioru dzieł kultury (także masowej) oraz samodzielnego poznawania różnych obszarów humanistyki.
3. Dorastanie do poczucia odpowiedzialności za własny rozwój, samodzielne decyzje dotyczące kierunku dalszego kształcenia (wyboru kierunku studiów czy wyboru zawodu).
4. Rozwijanie kompetencji komunikacyjnych w różnych sytuacjach, a poprzez to osiągnięcie dojrzałości do życia w rodzinie, w społeczeństwie, w państwie obywatelskim.
5. Rozwijanie postaw tolerancji i eliminowanie postaw ksenofobicznych.

Z a d a n i a s z k o ł y

1. Wprowadzenie ucznia w dziedzictwo literackie i kulturowe; pogłębianie rozumienia tradycji narodowej i europejskiej, rozpoznawanie jej obecności we współczesnej kulturze; rozwijanie świadomości historyczno-literackiej i chronologicznego porządkowania wiedzy.
2. Przybliżanie problematyki i zjawisk artystycznych w literaturze i innych dziedzinach kultury.
3. Interpretacja arcydzieł – w kontekście historycznym i aksjologicznym; rozpoznawanie wartości w dziełach literatury i kultury oraz ich hierarchizacja.
4. Opisanie systemu języka jako narzędzia komunikacji; ukazanie jego rozwoju, zróżnicowania, bogactwa znaczeń i środków ekspresji, różnorodności użycia w sytuacjach komunikacyjnych zgodnie z zasadami etyki mówienia.
5. Omawianie roli mediów w komunikacji społecznej oraz analizowanie form przekazu radia, telewizji, Internetu, prasy; przygotowanie uczniów do ich krytycznego odbioru.

6. Wprowadzenie w zasady pracy umysłowej jako przygotowanie do egzaminu maturalnego, do studiów wyższych i dalszego kształcenia.

Treści nauca

1. Język jako zjawisko semiotyczne:
 - 1) kompetencja językowa i komunikacyjna,
 - 2) model komunikacji językowej.
2. Budowa języka:
 - 1) język ojczysty mniejszości narodowych i grup etnicznych a inne języki,
 - 2) leksykalna i składniowa łączliwość,
 - 3) związki frazeologiczne,
 - 4) przekład nieskomplikowanych tekstów pod względem leksykalnym i składniowym z języka na język.
3. Retoryka:
 - 1) etykieta językowa,
 - 2) retoryczna organizacja tekstu,
 - 3) retoryczne środki perswazji i ekspresji.
4. Wypowiedź językowa:
 - 1) intencje komunikacyjne (ilokucja),
 - 2) formalne cechy referatu, eseju, wywiadu,
 - 3) wartościowanie estetyczne,
 - 4) cechy charakterystyczne wypowiedzi artystycznej, publicystycznej, potocznej,
 - 5) informacja, opinia, perswazja, manipulacja językowa, propaganda.
5. Język – dzieje – społeczeństwo:
 - 1) podstawowe przejawy zmian w dziejach języka ojczystego mniejszości narodowych i grup etnicznych,
 - 2) kontakty międzyjęzykowe, zapożyczenia,
 - 3) społeczeństwa jedno- i wielojęzyczne.
6. Style:
 - 1) rodzaje środków stylistycznych (w różnych odmianach języka),
 - 2) swoistość wypowiedzi indywidualnej (idiolekt).
7. Ogólne pojęcia kultury - różne formy przekazu utworów literackich: drukowane, ustne, ikoniczne, akustyczne, filmowe, audiowizualne.
8. Tradycje literackie:

- 1) dziedzictwo a tradycja literacka,
- 2) awangarda a postmodernizm,
- 3) intertekstualność.

9. Tematy, motywy, wątki:

- 1) topos, w szczególności ogrodu, raju, arkadii, małej ojczyzny,
- 2) motyw artysty jako nauczyciela, kapłana, wieszczka, mędrca, błazna.

10. Proces historyczno - literacki:

- 1) przemiany gatunku,
- 2) konwencja literacka i typowe dla niej środki artystyczne.

11. Wartości, kategorie estetyczne i filozoficzne:

- 1) etyka, estetyka,
- 2) filozofia a religia; metafizyka, mistyka,
- 3) nurty filozoficzne związane z omawianą tradycją literacką,
- 4) wartości uniwersalne.

O s i ą g n i ę c i a

1. Słuchanie i mówienie:

- 1) próby wystąpień publicznych (w szczególności prowadzenie zebrań, wygłaszanie referatów),
- 2) skuteczne polemizowanie,
- 3) rozpoznawanie manipulacji językowej,
- 4) spostrzeganie ironii, sarkazmu, rubaszości, prowokacji, aprobaty,
- 5) stosowanie zabiegów perswazyjnych wraz z rozpoznawaniem ich wartości (zwłaszcza odróżnianie szczerości od nieszczerości, prawdy od nieprawdy, podchwytliwości, eufemizmów, agresji, brutalności i wulgaryzmów w zachowaniach językowych),
- 6) aktywne i krytyczne słuchanie (z empatią, ze wspomaganiami, z korygowaniem, ze sprzeciwem); odróżnianie faktów od opinii.

2. Pisanie i redagowanie tekstów:

- 1) wypowiedanie się ze świadomością użycia wyznaczników gatunku: eseju, artykułu popularnonaukowego,
- 2) własne próby pisarskie (opowiadanie, tekst poetycki, dziennik, pamiętnik, scenariusz, reportaż),

- 3) eliminowanie niewłaściwego użycia środków powodujących niejednoznaczność wypowiedzi (homonimie, anakoluty, elipsy, paradoksy),
 - 4) pisanie listu intencyjnego, podania, skargi, upoważnienia,
 - 5) wypowiadanie się w (szkolnych) formach gatunkowych: recenzja, interpretacja utworu literackiego lub fragmentu utworu.
3. Czytanie:
- 1) czytanie ze zrozumieniem tekstów naukowych; sporządzanie notatek,
 - 2) spostrzeganie zjawisk powodujących niejednoznaczność wypowiedzi (homonimie, anakoluty, elipsy, paradoksy),
 - 3) spostrzeganie w tekście dialektyzmów, archaizmów, cech indywidualnych; ocena estetyki tekstu.
4. Odbiór dzieł sztuki:
- 1) rozumienie przyjętej metodologii (Czego szukam w interpretacji utworu? Wartości? Odniesień do filozofii i sensu? Odniesień do życia i człowieka? Odniesień do biografii – autora i własnej? Odczytuję znaki i chcę zrozumieć strukturę artystyczną i estetykę dzieła?),
 - 2) rozumienie tekstów o różnym stopniu komplikacji; odbiór znaczeń metaforycznych, rozpoznawanie aluzji literackich, toposów, symboli kulturowych,
 - 3) odbiór i porównywanie różnych dzieł sztuki, rozumienie korespondencji sztuk,
 - 4) wskazywanie cech języka i charakterystycznych dla danej epoki oraz epoki historycznej w czytanych utworach,
 - 5) porównywanie utworów literackich (z różnych epok) o podobnych motywach,
 - 6) dostrzeganie związków utworu ze sztuką, kulturą i filozofią epoki; interpretowanie dzieł w konwencjach gatunkowych i w konwencjach prądów artystycznych epoki,
 - 7) odnajdywanie intertekstualnych powiązań w czytanych utworach,
 - 8) rozpoznawanie wartości i ich hierarchii w dziełach literackich,
 - 9) wskazywanie w literaturze i sztuce wartości aprobowanych przez siebie.
5. Samokształcenie:
- 1) sporządzanie przypisów i zestawów bibliograficznych,
 - 2) korzystanie z opracowań historyczno-literackich i teoretycznoliterackich,
 - 3) próby gromadzenia i przekazywania informacji: sporządzanie baz danych, zapisu komputerowego, nagrywania audio i wideo.